

פרשת 'ויגש'

מתוך 'ליקוטי שמואל'

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

פרשת ויגש

מבט על הפרשה (מר רפאל ירקוני)

סיפורו של יוסף שהביא אותו להחזיק כעת בתפקיד שליט מצרים, המשביר לכל הארץ, החל בפרשת וישב, כאשר התורה מתארת (תחילת פרק ל"ז) ש"ישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים". מיד במקום, עוד לפני שיוסף מספר את חלומותיו, מתגלית שנאת האחים אליו עד שהתורה אומרת "ולא יכלו דברו לשלום" (בראשית ל"ז, ד). רש"י במקום מסביר: "מתוך גנותם למדנו שבחם - שלא דברו אחת בפה ואחת בלב". כלומר פשוטו של מקרא עפ"י רש"י הוא שאותה שנאה שרחשו האחים ליוסף גרמה לנתק בין האחים ליוסף אפילו בדיבור.

גם פירושו של הספורנו מחדד ומבהיר את עניין "חסימת ערוצי התקשורת" במסגרת הסכסוך של האחים עם יוסף: "אף על פי שהיו צריכים לדבר עמו בעניין הנהגת הבית ומרעה הצאן, בהיותו מנהיג במצוות אביו, לא יכלו לדבר עמו לשלום ורעות כמנהג אחים". וכאשר יוסף התחיל לספר את החלומות לאביו ולאחים, השנאה רק גברה: "ויחלום יוסף חלום ויגד לאחיו, ויוסיפו עוד שנוא אותו". ממשיך רבי עובדיה ספורנו בפירושו ואומר שגם כאן האשם הוא בחסימה התקשורתית, באי-יכולת האחים לדבר עם יוסף: "כי התחיל לדבר עמהם במקום שהם לא רצו לדבר עמו. ולפי ששנאה זו הייתה בלב, לא הרגיש בה יוסף".

אפשר להבין בדברי הספורנו שהאחים נמנעו מלבטא את קנאתם וכעסם כלפי יוסף, אלא שמרו זאת בלב. בשל הנתק הזה, לא הרגיש יוסף בשנאת האחים והמשיך לספר את החלומות, השנאה שהייתה אצלו האחים התפרצה לבסוף וכמעט שרצחו את יוסף. מעניין לשים לב שגם בחלומות עצמם ישנה הדרגתיות: החלום הראשון הוא על שנים-עשר האחים שנמצאים יחד בשדה ומאלמים אלומות. כאשר מבין כל האלומות קמה אלומתו של יוסף ויתר האלומות משתחוות אליה לאחר שניצבה. לעומת זאת, בחלום השני ישנם שמש וירח, אך רק אחד עשר כוכבים. אין המדובר בחלום שבו מבין שנים-עשר הכוכבים זז כוכב אחד למרכז והאחרים משתחווים לו, אלא השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים - לי, ליוסף עצמו. כאשר סיפר על כך יוסף לאחים - "ויוסיפו עוד שנוא אותו" וגם תגובתו של יעקב היא נזיפה ביוסף: "ויגער בו אביו, ויאמר מה החלום הזה אשר חלמת...?" גם כאשר רואה יעקב סימן בדבר, הוא שומר זאת בליבו ולא אומר על כך מאומה: "ואביו שמר את הדבר". האם יתכן שבעיית התקשורת לא הייתה רק מצד האחים? האם נאמר שבשל אטימות מסוימת מצד יוסף הוא לא חש בשנאה שרחשו כלפיו? בפגישתם הראשונה לאחר שנים של ניתוק, מכיר יוסף את האחים, מתנכר אליהם ומדבר איתם קשות: "וירא יוסף את אחיו, ויכירם, ויתנכר אליהם וידבר איתם קשות ויאמר אליהם: מאין באתם? ויאמרו: מארץ כנען לשובור אוכל. ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו" (בראשית מ"ב, ז-ח). על פניו נראה שעל אף היעדרותו במשך שנים, יוסף אשר מכיר ויודע שאלו הם אחיו, אשר אינם מזהים אותו, ממשיך במה שנראה לנו על סמך מה שראינו לעיל כ"אטימות רגשית" כלפיהם.

על מנת לחדד את השאלה בעניין המהלך שמוביל יוסף ביחסו הנוקשה לאחים, ננסה להבין תחילה מדוע אומרת התורה פעמיים שיוסף הכיר את אחיו: "וירא יוסף את אחיו ויכירם... ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו". מסביר ר' לוי במדרש רבה לפרשתנו (צ"א,א,

ז): "בשעה שנפלו בידו ויכר יוסף את אחיו בשעה שנפל בידן והם לא הכירוהו". כלומר, כוונת התורה בפעם השנייה שמוזכר שיוסף מכיר את אחיו היא לא לציין את העובדה שהכירם, אלא על מנת להדגיש את היחס שבו נוקט יוסף כלפי האחים כעת, כאשר הכוח בידו, כנגד יחס האחים אליו בזמן שמכרו אותו כאשר הכוח היה בידם. אמנם חוסר התקשרות שבין יוסף והאחים תופס מקום מרכזי, ואולם לא באטימות רגשית מדובר. ידועים ההסברים השונים בחז"ל ובמפרשים שיוסף רצה להביא את האחים לתשובה אמיתית ואת חלומותיו להתקיים. לצורך כך הוא גולל מהלך כזה שהחל ברגע שבו זיהה אותם ומיד דיבר אליהם קשות. את שמעון אסר רק לעיניהם וכד', את הגביע הטמין באמתחת בנימין לראות האם יתנכרו אליו האחים כשם שעשו ליוסף, או שמא חזרו בתשובה ויעמדו לצידו. רבים מהמפרשים מסבירים את שרשרת העניינים בכיוון כזה או דומה, אולם ברצוני להציע הסבר מעט נועז ששמעתי מגיסי - ר' צבי ריינשטיין ואלמלא הוא ואלמלא נסמכו הדברים על המובא במדרש חז"ל בתנחומא (פרשת מקץ סימן י'), קשה היה להביא את הדברים.

פרשתנו פותחת בכך שיהודה ניגש אל יוסף "ויאמר בי אדוני" - לראשונה "פורק" אחד מהאחים את המתח הנורא שהצטבר והיה אצור בליבו במשך שנים, מאז ש"לא יכלו דברו לשלום". כל השיחות והדיבורים שקיימו האחים עם יוסף עד עתה, היו "רשמיות" בלבד, כמעט "טכניות": בתקופה שלפני מכירת יוסף ראינו בסיפורנו שלא דיברו עמו אפילו בעניין הנהגת הבית ומרעה הצאן, וודאי שלא דיבורי רעות כמנהג אחים. כעת, כאשר הגיעו האחים למצרים והובאו לפני יוסף באשמת ריגול, השיחה ביניהם נסובה גם היא לכאורה רק על אותם עניינים "טכניים": כן מרגלים, או לא מרגלים. אלא שיוסף במעמדו החזק כשליט מצרים, מדבר אליהם נוקשות על מנת לברר עניין מסוים, שקשור ביחסם אליו, ובעיקר ביחסו של אביו.

שואלים כמעט כל המפרשים, מדוע במשך כל אותן השנים שיוסף נעדר, אך למעשה היה במצריים, מדוע לא יצר קשר עם משפחתו ועם אביו? הבנת המהלך שבו נוקט יוסף בהתנכרותו לאחים עשוי לתת תשובה גם לשאלה זו. יוסף הוטרד מאוד מכך שאף לא אחד מבין האחים, ולמעשה מכל משפחתו ואף לא אביו, אינו מגלה דאגה לשלום הבן הנעדר. הרי האחים יודעים שמכרוהו לשיירה היורדת למצריים, מדוע הם לא יצאו אחריו בחיפושים? בכל דבריו עם האחים מנסה יוסף לקבל תשובה לתהייה זו, ועל כן הוא שואל גם לשלום אביו ומתעניין באחיו הקטן בנימין. כל ניסיונותיו לקבל תשובה או רמז נתקלים עד כה, עד שניגש אליו יהודה, בתשובה שהאח - יוסף - מת.

כזכור, למכירת יוסף גרמה לא רק שנאת האחים. "ישראל אהב את יוסף מכל בניו" ובלב האחים קינן החשש שכשם שיצחק נבחר וישמעאל הורחק, כשם שיעקב נבחר ועשו הורחק, גם יוסף הוא זה שנבחר, והם, האחים - יורחקו. החלומות שיוסף סיפר לאחיו "תרמו" לכך והוסיפו שמן למדורה, בהדרגתיות, כפי שראינו. אולם מאידך, גם ביוסף קינן חשש דומה. אם בכל אותן שנים איש לא חיפש אותו, איש לא שאל אליו, אפילו לא אביו - אולי דווקא יוסף זה שהורחק? וכאן התהייה הנועזת - אולי בעצם יעקב אביו היה שותף בעצה להיפטר מיוסף ולהשאיר את יתר האחים? זה מסביר מדוע יוסף לא יצר קשר במשך כל השנים. יוסף הרי לא ידע על ההסבר "טרוף טורף". כעת, ניגש יהודה ופורק את כל אשר על ליבו "בי אדוני...". הוא מספר לשליט שעומד מולו, זה יוסף אך יהודה לא יודע זאת, את כל מה שקרה מנקודת מבטו. יוסף שומע את כל הסיפור שהוא כבר מכיר - עד לנקודה הקריטית - עד לנקודת ה"טרוף טורף". כעת מבין יוסף שאביו לא היה בעצה אחת

עם האחים, כעת יוסף כבר לא יכול להתאפק יותר ומכיר את עצמו בפני האחים. זהו גם פשר ה"מכיר" השני שהיה נראה כפול בפסוק. ואכן הדבר הראשון שאומר יוסף לאחיו אחרי היוודעו אליהם "אני יוסף" הוא "העוד אבי חי"? כעת הכיר יוסף את האינטרס שהיה לאחים במכירתו, אך הבין גם שהאחים חזרו בתשובה, כאשר עמדו לצידו של בנימין. כעת גם, לנגד עיניו, החלומות שחלם - מתגשמים.

קצת גמטריות (רפאל פת)

(פרק מ"ד פסוק י"ח) - "וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה, וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי, יְדַבֵּר נָא עִבְדְּךָ דְבַר בְּאֲזְנֵי אֲדֹנָי, וְאֵל יַחַד אֶפְדֶּךָ בְּעִבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה" "בי אדני ידבר נא" = 344 בגימטריא = שמד. שמד - ראשי תיבות: דיבור מונע שנאה.

יהודה דיבר דברים מועטים, דברי פיוס ובקשה היות ובנימין לא השתתף במכירת יוסף וידע יהודה שזו עלילת שווא.

(פרק מ"ד פסוק כ') - "וַיֹּאמֶר אֶל אֲדֹנָי יֵשׁ לָנוּ אֵב זָקֵן וַיֻּלַּד זָקִים קָטָן" "אב זקן וילד זקנים" = 417 בגימטריא = זית. כמו הזית שהוא מובחר, כך היה יעקב אבינו שיצאו ממנו 12 שבטי ישראל.

"וילד זקנים" - זה בנימין שלא חטא כל ימיו והוא אחד מארבעה שלא היו צריכים למות.

(פרק מ"ד פסוק כ"א) - "וַתֹּאמֶר אֶל-עִבְדֶּיךָ הוֹרְדָהוּ אֵלַי וְאֲשִׁימָה עֵינֵי עָלָיו" "עיני עליו" = 256 בגימטריא = רון (שמחה). אומר יוסף, ואשימה עיני עליו, כשאראה את בנימין, אשמח.

רון = 256 בגימטריא = יעקב ובניו, כשיעקב ובניו נמצאים יחד אזי השמחה מושלמת.

(פרק מ"ד פסוק ל"ג) - "וַעֲתָה יֵשֶׁב-נָא עִבְדְּךָ תַּחַת הַנֶּעֱר-עִבְדֵי לְאֲדֹנָי וְהַנֶּעֱר יַעַל עִם-אָחִיו" "יעל עם אחיו" = 245 בגימטריא = מהר. מהר - ראשי תיבות: מאביו הילד רחוק. יהודה ביקש מיוסף למהר לשלוח את בנימין יחד עם אחיו.

(פרק מ"ד פסוק ל"ד) - "כִּי אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל אָבִי וְהַנֶּעֱר אֵינָנוּ אִתִּי פֶן אֲרָאָה בְּרַע אֶשֶׁר יִמָּצֵא אֶת-אָבִי" "אראה ברע אשר" - ראשי תיבות: אבא, יעקב אבינו, אבי השבטים.

"אראה ברע אשר" - סופי אותיות: רעה. אם בנימין לא יחזור לאביו זאת בשורה רעה ליעקב אבינו.

ידוע הדבר שכל יהודי צריך לחשוב בליבו ולומר לעצמו: "כִּי אֵיךְ אֶעֱלֶה (אח"כ) אֶל אָבִי (שבשמים)"

(פרק מ"ה פסוק א') - "וְלֹא יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנֹּצְבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא עָמַד אִישׁ אֶתוֹ בְּהִתְוֹדַע יוֹסֵף אֶל אָחִיו"

"לכל הנצבים עליו" - לכל, ראשי תיבות: לכו כולכם לבחוף. "הנצבים" - ראשי תיבות: המצרים נכחו בעימות יוסף מנע צער (מאחיו, בכך שסילק את המצרים). "מעלי" - ראשי תיבות: עומדים מולי לא יבושו. יוסף הצדיק סיכן את עצמו ונשאר עם אחיו לבדו בכדי שלא לביישם.

(פרק מ"ה פסוק ב') - "וַיִּתֵּן אֶת קִלּוֹ בְּבִכִּי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בַּיֵּת פְּרָעָה"

"בכי" = 32 בגימטריא = לב. לב - ראשי תיבות: לראות בצערם. יוסף ריחם על אחיו בליבו ולכן פרץ בבכי. "בבכי" - ראשי תיבות: בראותו בצערם כאבם ידע.

(פרק מ"ה פסוק ג') - "וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֲבִי חַי; וְלֹא יָכֻלוּ אָחָיו לַעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנֵי"ו

"נבהלו" - ראשי תיבות: נמכר לישמעאלים בעשרים הכסף וירד למצרים.

"מפניו" - ראשי תיבות: ומושל מצרים פני יוסף נראו.

"נבהלו מפניו" = 279 בגימטריא = אותיות עטר - עטר ראשי תיבות: עוון טינה רחוקה.

האחים נבהלו מפניו בגלל ששנאו אותו. "וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ. וְלֹא יָכֻלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֵם" (ל"ז, ד) וכן כתוב (יח) "וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵרַחֵק וּבְטָרִם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ" ובמעמד זה, האחים נבהלו מפניו.

(פרק מ"ה פסוק ד') - "וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחָיו גִּשׁוּ-נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אָחֵיכֶם אֲשֶׁר מָכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִם"

"אשר מכרתם אותי" - ראשי תיבות: אמא. בזמן המכירה, יוסף היה ללא אמו רחל (ל"ה, ט) "וַתָּמֶת, רַחֵל וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרַתָּה הוּא בֵּית לָחֶם" לאחר מכירתו, הרחיקו אותו האחים גם מאביו.

(פרק מ"ה פסוק י') - "וַיֵּשְׁבֶת בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ קְרוֹב אֵלַי אֶתָּה וּבְנֵיךָ וּבְנֵי בְנֵיךָ וְצֹאנֶיךָ וּבְקִרְדָּךְ וְכָל אֲשֶׁר לְךָ"

"ובני ובני בניך" = 238 בגימטריא = רחל. יוסף הצדיק לא שוכח את אימו רחל במסר לאביו יעקב. "ובניך ובני בניך" בניו של בנימין, הנכדים של רחל אמנו (מ"ו, כ"א) "ובני בנימין בָּלַע וּבָכַר וְאֶשְׁבֵּל גָּרָא וְנַעֲמָן אָחִי וְרֹאשׁ מַפִּים וְחָפִים וְאַרְדִּי".

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני... (מד', יח) (מתוק מדבש!)

מובא במדרש רבה: "ויגש אליו יהודה- רבי יהודה אומר הגשה למלחמה... רבי נחמיה אומר הגשה לפיוס... רבנן אומרים הגשה לתפילה..."

אומר הרב הקדוש רבי ישראל מרוז'ין זיע"א אין מחלוקת, אלא יש כאן רמז נפלא ליהודי (יהודה) איך לגשת לאדונו - הקב"ה בתפילה (וזהו "ויגש אליו יהודה"), שבתחילה ייגש בדרך פיוס והתנצלות "ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני" נכון שאני מלא עוונות ואיני ראוי והגון לדבר לפניך, ואם תשאל מנין לי העזות לבקש ממך בקשות למרות עוונותיי הרבים? התשובה היא "ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה" - אני מורכב משני חלקים, חלק אחד הוא כמוך, וזו הנשמה הקדושה. אבל מאידך יש בי חלק מפרעה, שזה הגוף שבו שוכן פרעה שהוא היצר הרע והוא הגורם לחטאי. נמצא אם כן, שיש כאן עצה להגשה לתפילה איך? ע"י הגשה לפיוס והבעת נכונות להגשה למלחמה על היצר הרע...

ויגש אליו יהודה (מד, יח) (אוהב תורה)

נאמר בבראשית רבה צג, ו: אמר לו יהודה: בנימוסיות שלנו כתיב: 'אם אין לו ונמכר בגנבתו' (שמות כב, ב), וזה יש לו לשלם.

הקשו המפרשים, הרי יהודה מדבר כאן עם המושל הגוי של מצרים [הוא הרי לא ידע שזהו יוסף], ומדוע חשב יהודה, שמה שכתוב בתורה אמור לעניין אותו? ובארו, שהנה כשמוכרים גנב לעבד, לכאורה זהו פלא פלאים, מדוע יהיה מי שירצה לשלם כסף עבור הכנסת גנב לביתו?! אלא, שלא מדובר כאן על גנב מקצועי או חולני (קלפטומניה), אלא על אדם שמרוב שהיה רעב, שלח יד בממון חברו. לכן אמרה התורה: "אם אין לו ונמכר בגנבתו", אבל אם יש לו - גנבתו מראה שהוא חולה, ושום אדם בר דעת לא ייקח גנב אליו הביתה. זהו שאמר יהודה ליוסף: "הרי לבנימין יש, לא חסר לו דבר, ואם כן הוא אדם שגונב מחמת מחלת נפש, ולמה לך לקחת אותו אליך הביתה?!"

אומר הרב רחמים חי חוויתא זצ"ל מג'רבא בספרו "שירי מנחה", שעניין זה, נרמז בראשי תיבות של הפסוק "ויגש אליו": וזה יש לו ישלם גביע אחר שכמותו ויפטר. והכוונה היא שישלם כפל ויפטר מלהיות נמכר לעבד.

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני (מד, יח) (הרב יוסף זילברפרב)

הגאון מוילנא שאל את המגיד מדובנא שיבאר לו מדרש פלא בלי משל, כפי שהיה נוהג המגיד.

מובא במדרש: אמר יהודה ליוסף, בנימוסינו כתיב, 'ואם אין לו, ונמכר בגניבתו', וזה יש לו. ולכאורה, יהודה בא להורות משפטי התורה לפני שניתנה למלך מצרים השולט ומושל בהרבה ארצות ומדינות, תקיף בדעתו, היקבל וישמע חוק העבריים שהם מתי מעט בעולם? האם דבריו יעשו עליו רושם עד שישחרר את בנימין מבית האסורים שנתפס בעוון גניבת כלי יקר מבית המלך?

ענה המגיד מדובנא, שלכאורה קשה על עצם הדין של ונמכר בגניבתו, היעלה על הדעת שהגנב העומד למכירה פומבית ירכש כעבד האמור לשהות ברשות אדונו, והלא בין לילה לא ישאיר מאומה מרכוש אדונו?! והביאור הוא שהתורה מדגישה "ואם אין לו" - שכאשר הגנב מוצע למכירה ברחובה של עיר, עומד הוא ערום ויחף ורעב, שהרי משום כך הלך וגנב לצורך מחייתו, כדברי שלמה המלך במשלי: "לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלאות נפשו כי ירעב", ולכן הקונה יחשוב בדעתו שיקבלו בסבר פנים יפות, יאכילהו וישקהו וילבישהו ולא יגנוב מביתו מאומה, כי בטבעו אינו גנב. יהודה דיבר עם "המלך הנוקשה" בחכמה נפלאה באמרו - בנימוסינו כתוב ואם אין לו, וזה יש לו כל טוב, וכשנתפס כגנב מבית המלוכה, אין ללמד עליו זכות ומורגש מזה שבטבעו גנב הוא, ולמה למלך להכניס לביתו גנב, "ישב נא עבדך תחת הנער", והנער הבוגד יעל עם אחיו, שהרי היום ראה גביע ומחר יראה שוהם וספיר ויגנוב אותם והמלך יהיה אשם בכך שהעסיקו.

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני (מד, יח) (יעקב שטולמן)

נאמר בבראשית רבה צג ו': אמר רבי סימון: [אמר יהודה ליוסף: בנימוסינו כתיב (שמות כב, ב) 'ואם אין לו ונמכר בגנתו', וזה יש לו לשלם.

קשה, הלא יהודה רוצה לפטור את בנימין מ"ואם אין לו ונמכר בגנתו" על ידי תשלום הגנבה, אם כן היה עליו להקדים את הרישא של הפסוק שהוא עיקר טענתו: "בנמסות שלנו כתיב 'שלם ישלם'" ? [אמנם יש מהדורות של המדרש שבהן כן מוזכר הפסוק מראשיתו]. ועוד יש להקשות: מה מועילה טענת יהודה כי יש ביד בנימין לשלם את גנתו, והרי יוסף יכול להשיבו כי אין מדבר בחפץ רגיל שיש לו ערך מוגדר, אלא מדובר בגביע מיוחד שבעזרתו מנחשים, ולגביע כזה אין ערך כספי!

בספר "פניני קדם" מביא בשם "לקוטי שושנים" שעניין אחד מתורץ בשני: אם יהודה היה אומר לו "שלם ישלם", באמת היה יוסף יכול לדחותו בטענה שלגביע אין ערך כספי. לכן אמר לו יהודה: "אם אין לו ונמכר בגנתו", ואומרת הגמרא (קדושין יח ע"א) "גניבו חמש מאות, ושוה אלף - אינו נמכר כלל". לכן טען לו יהודה טענת "ממה נפשך": אם תסכים - אזי "שלם ישלם", ואם תאמר שלחפץ הגנוב אין ערך - אזי גם לבנימין אין ערך ואם כן עליך לשחרר אותו.

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני (מד, יח) (מתוק מדבש - הרב ברוך בוקרה שליט"א גיליון 59)

מובא בגמרא (שבת קה, ב'): 'ר' שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא משום ר' יוחנן בן נורי: המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודה זרה... ומנין? שנאמר: 'לא יהיה בך א-ל זר' איזהו א-ל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זהו יצר הרע... לפי זה חשבנו לומר בס"ד, יהודה אומר ליוסף: דע לך, למרות שאני מאוד כועס עליך, עדיין 'בי אדוני', הא-לוקים (שם ה) 'נמצא עדיין בי, כי אני שולט על הכעס ולא הכעס שולט עלי'.

אדוני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח (מד, יט) (שמואל טורגמן)

רש"י: מתחילה בעלילה באת עלינו, למה היה לך לשאול כל אלה? בתך היינו מבקשים? או אחותנו אתה מבקש? ואף על פי כן "ונאמר אל אדוני" לא כיחדנו ממך דבר.

וצריך להבין מדוע יהודה נזכר לומר לו שבא עליהם בעלילה רק עכשיו הרי מטבע הדברים היה צריך לומר זאת כשהכניסם לכלא או כשביקש שיביאו את בנימין מהם כל השאלות והחקירות הללו והעלילה שאתה מעליל עלינו בתך היינו מבקשים וכו' ומדוע רק כאן כשחזרו עם הגביע הגנוב נזכר לטעון זאת?

בספר ליקוטי יעבץ מתרץ שהרי ידוע המדרש שמסביר מדוע יוסף רצה את בנימין בלבד לעבד ולא הרג אותו ולקח את כולם לעבדים כהמלצת יהודה משום שנהג כמנהגי התורה שידוע שגנב שאין לו לשלם נמכר בגנתו לעבד ולבנימין היה להשיב את הקרן אך לא כפל של גביע המלך שאין לו ערך ומחיר מפני שהוא מנחש בו הכל כמו שאמר להם יוסף כששאל אותם היאך העזו לגנוב, כעת אמר לו יהודה אם אתה המלך מנחש ויודע הכל דרך הגביע הזה מדוע שאלת אם יש לנו אב או אח היית מקשקש בגביע ורואה עלינו הכל אם בכל זאת שאלת בתך היינו מבקשים או אחותנו אתה מבקש ודרך המבקשים

בחיתון לברר על המשפחה ועל כורחך אתה מעליל עלינו עלילות וטענה זו באה רק לאחר שאמר להם שהוא מנחש דרך הגביע הגנוב.

תירוך נוסף מובא בשם הגר"ש אלישיב שכששאל אותם יוסף האם יש להם אב או אח הבינו זאת משום שהיה רעב ובזמן כזה חיים בצמצום ומחלקים מנות לפי ראש ולכן שאל אם יש עוד אנשים שלא הגיעו שצריך לשלוח להם מזון אבל כשיצאו ממנו וישמו לב שנתן לבנימין חמש ידות כמו שכתוב בסוף הפרשה הקודמת אמרו אם כך אין צמצומים אז מדוע חקרת אם יש לנו אב או אח? על כורחך מתחילה בעלילה באת עלינו ועל מה ולמה הרי כפי שטענו תמיד שאינם מרגלים.

ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף טרף ולא ראיתיו עד הנה (מד, כח) (הרב יאיר אלפרין)

בישיבתו של ה"חתם סופר" נפטר, ל"ע, בחור צעיר בן י"ח שנים, שהיה תלמיד חכם גדול, וזכה להספיק הרבה בימיו הקצרים. אמר ה"חתם סופר" בהספד: הבחור היה בן י"ח אבל חכם כמו בן ששים, אלא שאנו לא ראינו את הששים, רק את הי"ח.

כמו שכתוב אצל המן שירד לבני ישראל במדבר: "והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדלח" ואלו בני ישראל התלוננו: "נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו". מדוע? כי נכון שאפשר היה לטעום כל טעם במן, אבל לא ראו את האוכל, וכשאדם לא רואה הוא נשאר רעב. "נפשנו יבשה" כי "בלתי אל המן עינינו" אנו רואים רק את המן, ולא מאכל אחר.

וכך גם אנו, אמר ה"חתם סופר", ראינו לפנינו בחור שהוא בן י"ח שנים, ולא ראינו אותו בן ששים. המשיך ה"חתם סופר" ואמר: יעקב אבינו טען שיוסף היה חכם גדול, שהרי כתוב "כי בן זקנים הוא לו" ואומר תרגום אונקלוס "בר חכים".

אלא שיוסף היה בן שמונה עשרה כשנמכר, שנאמר: "ויצא האחד", ו"האחד" בגימטרייה שמונה עשרה. ומסיים הפסוק "ולא ראיתיו עד הנה", "הנה" בגימטרייה ששים. את הששים לא ראיתי, למרות שהוא היה חכם כמו בן ששים

"כי איך אעלה אל אבי והנער איננו איתי..." (מד, לד)

אומר רבי יעקב יוסף בעל ה"תולדות" מפולנאה: כה צריך כל יהודי לדבר אל לבו: איך אעלה אחר כך אל אבי שבשמים, וימי הנעורים אינם אתי, כלו בהבל וריק..

"איך אעלה אל אבי והנער איננו איתי" (מד, לד) (על קבלת התורה)

אמר ר' מאיר מפרימשלאן, איך נרהיב עוז לעלות ולעמוד לפני אבינו שבשמים, בעת ש"הנער איננו איתי" - שבנינו אינם הולכים בדרך אבותיהם. "כי עבדך ערב את הנער", הרי אמרנו שבנינו יהיו ערבים לנו.

ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו (מה, א) (הרב ש. מנדל)

יש לתמוה, בתחילת הפסוק כתוב "ולא יכל יוסף", אם כן כפי שאין צורך לכתוב בהמשך: "ויקרא יוסף הוציאו...", גם בסיום הפסוק אפשר היה לכתוב "בהתודעו" אל אחיו, לשם מה צריך להזכיר לנו שוב שמדובר ביוסף?

במדרש (ב"ר פר' צג) מבאר שיוסף לא התודע לאחיו בפתע פתאום, כדי שלא ייבהלו ויתביישו. כשראה שהגיע הזמן להתגלות לאחיו, אמר להם: הבה ונסכם מה טענתם לי עד עתה: למה אני אמור לשחרר את בנימין?! כי אביו כבר שכל בן אחד, ואת בנימין הוא אוהב כל כך, עד שהוא עלול למות אם בנימין לא יחזור. מי אמר בכלל שאחיו מת? אני אראה לכם שהוא חי, ואף אביא אותו לכאן! ומיד קרא: "יוסף בן יעקב, בוא לכאן!" כששמעו זאת אחיו החלו מביטים לארבע רוחות השמים, לראות מהיכן יבוא יוסף. אמר להם יוסף: "להיכן אתם מביטים? אני הוא יוסף!" יוסף התגלה לאחיו קמעא קמעא ולא בפתע פתאום כדי לא לביישם.

זהו שרומז הפסוק במלים "בהתודע יוסף אל אחיו", בתחילה נתן יוסף לאחיו את התחושה שיוסף אחר עומד להתגלות לאחיו, לאחר שעיכלו את העובדה שיוסף עודנו בחיים, יכול יוסף כבר לומר להם "אני יוסף".

אני יוסף, העוד אבי חי (מה, ג) (הרב צ. מנדלסון)

שאלה זו ("העוד אבי חי") נראית כתמוהה, הרי אך זה הרגע האריך יהודה להבהיר לו שיעקב חי (שכן כל תחנוני יהודה נסובו סביב הטענה, שאם בנימין יישאר במצרים, יעקב לא יוכל לשאת זאת וכו').

"הכתב והקבלה" מתרץ בשם רלב"ג, שיוסף לא סמך על מה שאמר יהודה קודם לכן, שהרי ייתכן שיהודה שיקר כדי להינצל מהשליט המצרי (בטרם ידע שהשליט הוא יוסף). לכן שואל אותו יוסף שוב - כעת אחר שנודע לך שאני יוסף, אמור לי את האמת, האם אבי חי (ובזה יובן גם מבנה המשפט - אני יוסף, העוד אבי חי? כלומר האם כעת, לאחר שידוע לך שאני יוסף, אמור לי העוד אבי חי).

הבית הלוי מתרץ באופן אחר: המלים "אני יוסף, העוד אבי חי", אינן רק שאלה גרידא, אלא תוכחה גלויה וסתירה לכל טענותיו של יהודה. שכן כל טענת יהודה לעיל הייתה, שאע"פ שמצד הדין מגיע לבנימין העונש להישאר עבד, מכל מקום אין להענישו כי הדבר יפגע ביעקב עד שייתכן שימות ("והיה בראותו כי אין הנער ומת"). על כך מוכיחו יוסף - אם כן מדוע לא עשיתם את אותו חשבון כשזממתם להרגני ואח"כ למכרני? האם אז לא חששתם לחיי יעקב? והמשפט כולו מתפרש כך: "אני יוסף", אני הוא יוסף שמכרתם, "העוד אבי חי", האם לא חששתם להרוג את אבי אז, כשם שאתם חוששים כעת בעניין בנימין?

ויאמר יוסף... אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (מהג)

מדוע לא הכירו האחים את יוסף עד עכשיו?

אומר הרב שלמה סובול בספרו "שלמה חדשה", שכדי ליישב קושיה זו, עלינו להתבונן במאורע המסופר בספר מלכים אודות המפגש של יהורם בן אחאב עם אלישע הנביא. היה זה כאשר יהורם, מלך ישראל, שהיה רשע, אם כי במידה פחותה מאביו, בקש לצאת למלחמה נגד מישע מלך מואב אשר מרד בו, אולם מאחר וחשש לצאת לקרב לבדו, פנה אל יהושפט, מלך יהודה שהיה צדיק, ובקש ממנו לחבור אליו. יהושפט נענה לקריאה ושניהם יצאו למלחמה, אולם בדרכם כלו לפתע המים. חשש כרסם בלבו של יהורם. "יתכן כי ה' רוצה להמית את כולנו" - הבין - "הלא אין אפשרות להתקיים ללא מים?" מלך יהודה, שהיה שתף לדאגותיו, נענה ואמר לעומתו: "וכי אנו יכולים לדעת בדיוק מה רצון ה'? הלא יש נביא בישראל, הבה ונלך אליו!" וכך הלכו שניהם אל אלישע הנביא.

מיד בראותו את יהורם, קרא אליו אלישע: "מדוע הנך בא אלי? לך אל נביאי אביך ואמך, אשר הרגה את נביאי ה'!", ואחר הוסיף: "חי ה'... אשר עמדתי לפניו כי לולי פני יהושפט מלך יהודה... אם אביט אליך ואם אראך" (מלכים ב' ג, יד), כלומר: אלמלא יהושפט מלך יהודה בא עמך, לא הייתי מביט כלל לכוונך. ונשאלת השאלה מדוע כופל הנביא את דבריו ואומר: "אם אביט אליך ואם אראך"? התשובה לכך נמצאת בגמרא האומרת (מגלה כח ע"א): "אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע". וה"מגן אברהם" (סוף סימן רכ"ה ב"שלחן ערוך") פוסק להלכה שאסור להסתכל בפני אדם רשע, כשכוונתו היא שאסור להביט בעיניו של אדם רשע, אולם אין אסור על ראייה בעלמא. זהו שאמר אלישע ליהורם: "אם אביט אליך", לא אביט בך שכן רשע הנך, ואפילו "אם אראך" בראיה בעלמא לא הייתי רואה אותך אלמלא יהושפט.

על המהרי"ל דיסקין, "השרף מבריסק", העלילו פעם המשכילים עלילת שווא, שכביכול שלח ידו בכסף שהופקד אצלו, והתלוננו במשטרה שהוא גנב. כתוצאה מתלונה זו הושלך הרב לכלא ונשקפה סכנה לחייו. השתדלנים מקרב הצבור החרדי השיגו עבורו את העורך דין הגדול ביותר ברוסיה שהיה יהודי מומר. עורך הדין בא אל הרב לכלא לדבר עמו אודות קו ההגנה שיינקט במשפטו. בעת הפגישה, ישב המהרי"ל כשפניו כלפי מטה, בלי להביט בפני עורך הדין, וכך ענה לשאלותיו. בסוף הפגישה שאל עורך הדין: "כבוד הרב, מדוע אינך מסתכל עלי?" והרב ענה בפשטות: "כי אסור להסתכל בפני אדם רשע"!

הגיע המשפט. התביעה הציגה את כתב האישום, ואז נעמד עורך דינו של המהרי"ל ואמר כך: "כבוד השופט! ברצוני לתאר לך מיהו הנאשם. הוא הרי יודע היטב שחייו תלויים בי, ואף על פי כן בפגישתו עמי לא הסתכל עלי, כי על פי צווי תורתו אסור לו להסתכל בפני אדם רשע. אמר לי אתה, כבוד השופט, הייתכן שאדם כזה הוא גנב?" ואכן השופט קבל את הטענה וזיכה את המהרי"ל מכל אשמה.

סיפור דומה ארע עם ה"חפץ חיים" זצ"ל. בעת מלחמת העולם הראשונה העלילו על תלמיד ישיבתו שהוא מרגל ובקשו לגזור עליו גזר דין מות. בא, ה"חפץ חיים" להעיד עליו עדות אופיי, שבחור טוב הוא ואינו מרגל. לפני שנעמד ה"חפץ חיים" להעיד, אמר עורך הדין של הבחור כי ברצונו להקדים ולספר סיפור על ה"חפץ חיים", שידע השופט במי מדובר: פעם כשהיה בתחנת הרכבת גנב לו מישהו את המעיל, והוא רץ אחרי הגנב וצעק

לעברו: "אני מוחל לך, אני מוחל לך, שלא תכשל, חלילה, בעוון גנבה!..." נתן להבין מכאן, אפוא, כמה צדיק הוא אדם זה! "ואתה מאמין לסיפור הזה, הה?!" שאל השופט את עורך הדין. "אינני יודע אם להאמין או לא להאמין", ענה העו"ד, "אך זה ברור שעלי ועליך לא מספרים ספור כזה..."

מעתה יבואר מה שהקשינו אודות האחים אשר לא הכירו את יוסף, סבורים היו שמדובר במושל מצרי, רשע מרושע, אשר כבר הספיקו לטעום את "נחת זרועו" בצרות הצרורות שהביא עליהם, ומשום כך הם נמנעו מלהביט בפניו. אמנם ראייה בעלמא מותרת במקרה כזה, אך מאחר ופרצופו של יוסף השתנה בגלל הזקן שגדל, הם התקשו לזהות אותו בראיה כזו, ורק כאשר אמר להם "אני יוסף" הם הביטו בו וזהו אותו.

ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (מהג) (הרב אליהו בורכוב)

כתוב בבראשית רבה צג, י: אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה. בלעם חכם של העובדי כוכבים, לא יכול לעמד בתוכחה של אתונו... יוסף קטנן של שבטים היה, ולא היו יכולים [אחיו] לעמד בתוכחתו... לכשיבא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא... על אחת כמה וכמה". על מהות תוכחתו של הקב"ה לכל אחד ואחד המשיל ה"בית יצחק" את המשל הבא:

למלך אחד היו ארמונות רבים בערי מדינתו, ובהם היה משתכן בעברו ברחבי הממלכה. אולם לעתים היה מרחיק נדוד ומגיע לערים רחוקות שבהן לא נבנה עבורו ארמון. במקרים כאלו היה מתארח בתקופת שהותו במקום בבית אחד מן התושבים.

אחד מן המארחים הקבועים של המלך היה יהודי עשיר, שהתגורר בעיר רחוקה שלא נבנה בה ארמון למלך. פעם אחת החליט המלך לעמוד באופן בלתי אמצעי על אורחות תושבי מדינתו, לפיכך החליף את בגדיו, כך שלא יכירוהו, ונסע לאותה עיר. הגיע המלך לבית המשפט, הציג את עצמו כאורח שבא מרחוק, וברר אצל השופטים היכן יוכל להתאכסן. השופטים הבכירים שההלך המוזר שנטפל אליהם עורר בהם שאט נפש, הגיבו בקוצר רוח: "כאן לא לשכת התיירות", והורו לו לעזוב מיד את המקום. אולם המלך המשיך להתווכח איתם. הוא היה משוכנע שבעוד רגעים אחדים יעלה זכרונו לפנייהם, והם יכירו את מלכם, אולם תקוותו נכזבה - השופטים לא זהו אותו, והתייחסו אליו כאל הלך תמוה. המשיך המלך לביתו של היהודי. הלה הכיר מיד את מלכו, אולם מאחר והבחין בבגדיו השונים, הבין כי הוא מבקש להסתיר את זהותו, ולא שוחח אתו על כך.

הוא ארח אותו בכבוד רב, וכל בקשתו התמלאה מיד. הבין המלך שהיהודי זהה אותו, קרא לו וספר לו על כעסו הגדול על השופטים שלא הצליחו לזהות אותו. "ולא די בכך", הוסיף המלך, "דווקא בבית המשפט תלויה תמונתו על הקירות, על מנת להזכיר לשופטים על מי שנמצא מעליהם, היכול לקבל את תלונותיהם של הנשפטים לפנייהם. לשם מה לי כל זאת, אם בעמדי לפנייהם אין הם מזהים אותי?!"

ומבאר ה"בית יצחק", שכאשר יוסף עמד לפני השבטים, ואמר להם: "אני יוסף", נבהלו אחיו מפניו. יוסף הצדיק אמר להם: "העוד אבי חי", אתם באים כעת ואומרים לי שאתם חסים על אביכם בכל הקשור לבנימין, כעת אתם זוכרים אותו היטב! אם כן, אפוא, כיצד יתכן שלא זיהיתם אותי, הלא זיו איקונין שלי דומה לשלו?! הלא אם באמת היה אכפת לכם ממנו, לא הייתם מסירים את זכרונו מעמכם, ועל ידי כך הייתם מזהים אותי, ומכירים

אותי מיד! ועל אף שהיה יוסף הקטן שבאחים - לא יכלו אחיו לענות אותו, ומה נאמר ומה נדבר כשהקב"ה בכבודו ובעצמו יפנה אלינו בטענה: כיצד זה שכחתם אותי?!

ועתה אל תעצבו... כי למחיה שלחני אלקים לפניכם (מה,ה) (מנחם יעקובזון)

לראות את יד ההשגחה העליונה בכל מעשה.

יוסף הצדיק מלמד אותנו יסוד כיצד צריך האדם להביט במאורעות החיים. בכל מקרה יש לבחון את הדברים במשקפיים אחרות ולא להסתכל בראייה מצומצמת, שטחית ונקודתית על המעשה.

בספר "הפרשה המחכימה" הרב שלמה בן דוד שליט"א מחדד את הדברים בצורה נפלאה: יוסף, על אף כל מה שגרמו לו אחיו, שבתחילה שנאוהו והתנכלו להמיתו, עד שהחליטו למכרו לאורחת ישמעאלים, הוא התגלגל בגללם ממקום למקום עד שהגיע למצרים. במשך שנים, בן הזקונים לאביו, לא רואה אותו ולא שומע אודותיו מאומה. לאחר מכן עבד בבית פוטיפר ושם העלילו עליו וביישוהו והושיבוהו בבית הסוהר "ב שנים. והנה מגיע הרגע שהוא פוגש את אחיו, שכביכול הם גרמו לו את כל הצער הגדול הזה. אדם אחר בקושי היה מסתכל בפניהם, כולו היה תרעומות נגדם, כיצד אתם לוקחים את אחיכם הקטן, משליכים אותו לבור מלא נחשים ועקרבים, ואח"כ ברחמים רבים "מסכימים" למכרו לאורחת ישמעאלים... לא כן יוסף שעומד בניסיון ותחת לנקום את נקמתו ולהוציא עליהם קצפו, אומר להם: "לא אתם שלחתם אותי הנה כי הא-לוקים!" רואה הוא בכל מה שאירע לו, את יד ההשגחה העליונה, המסובבת כל הסיבות כדי שישמנו למושל במצרים.

על מידת הזהירות בכבודו של האדם נלמד מסיפור שסיפר בנו של הרה"ג, שר התורה, מרן הראשון לציון, המקובל הא-לוקי רבי מרדכי צמח אליהו זצוק"ל: הפעם היחידה שנסעתי אתו לחו"ל, - כי קשה מאוד היה לעמוד בקצב שלו - הייתה לפני מספר שנים. נסענו לברזיל ושם הגענו לארוחת ערב מיוחדת עם עשרים וחמש משפחות עשירות מאוד, שהתקיימה בביתה של אחת המשפחות, לכבוד אבא שלי. אנחנו יושבים ובאמצע הסעודה קם אחד מהנוכחים ואמר שיש לו שאלה לרב. כשהשתרר שקט בסלון הענק, הוא מפנה אצבע אל בעל הבית ושואל את אבי מה דעת הרב על העובדה שבעה"ב תורם לביהכ"נ הרפורמי בעיר... כנראה שהיה סכסוך בין השניים והשואל רצה לבייש אותנו בפני הרב. אבא שלי במבט ראשון נכנס למלכוד. מצד אחד הוא לא רוצה להלבין את פניו של בעה"ב, מצד שני את דעתו על הרפורמים לא צריך להסביר. ואז אבי עשה מה שכל רב עושה במצב כזה - מספר סיפור... וכך אמר אבא:

"אספר לכם סיפור שקרה לי לפני כמה שנים. היינו בחו"ל והגיע זמן מנחה ורצינו להתפלל. הגענו ליד איזה בית כנסת והתברר לנו שזהו ביכ"נ רפורמי. "והנה יוצאים משם איש האחזקה הטכני של ביהכ"נ ורב הקהילה הרפורמית עצמו. אנחנו היינו שמונה, אז אמרתי לעוזר שלי שחסר לנו עוד אחד למניין. "פנה אלי הרב הרפורמי ושאלני: 'אם תאמר שרפורמי משלים מנין, אז יש לך עשרה ואם לא אז שמונה. איך הרב הגיע לתשעה?!' "אמרתי לו, שאיש האחזקה עושה את זה בשביל הפרנסה והוא בטח לא רפורמי באמת, אבל רב הקהילה בוודאי לא יכול להשלים מנין. "ואז... רכן אלי הרב הרפורמי כממתיק סוד ואמר לי בשקט: 'תנוח דעתו של הרב אליהו. גם אני עושה את זה בשביל הפרנסה...' " כמובן שכל הנוכחים התגלגלו מצחוק ואבא שלי בסיפור אחד גם הסביר מה דעתו על

הרפורמים, שלא יכולים להשלים מנין, ובמקביל להעביר את זה בצורה חלקה מבלי לבייש את בעל הבית..."

ואולי נלמד גם אנו מדרכו של הרב לחפש כל מיני פתרונות על מנת להימנע מלפגוע באדם זה או אחר, וח"ו מלשפוך דמו של אדם בפרהסיא.

כתב ה"פלא יועץ" זצוק"ל: צא ולמד עד היכן גדר הביזיון, שהרי כתוב "לא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תיגלה ערוותך עליו". אם כך, הקפידה התורה על כבוד אבני מזבח שאינן רואות ואינן מקפידות, על אחת כמה וכמה שצריך להיזהר בכבודם של בני אדם. ואולי גם אנו ננהג במשנה זהירות בכבודם של בני אדם ותמיד נחפש כף זכות למעשיהם כדי שח"ו לא נגרום לביזיונם.

ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלוהים לפניכם (מה,ה)

כל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

כשהוצעה למשה ההצעה הזו בפעם הראשונה, הוא דחה אותה על הסף. משה היה איש עסקים גדול שהורגל לנסוע ברחבי העולם כולו לרגל עסקיו המסועפים, כך שנסיעה למדינה חדשה לא ממש הרתיעה אותו. מה שהפריע לו בהצעה הנוכחית היה היעד והמדינה.

ברחבי העולם כולו ביקר משה לא פעם במסעותיו העסקיים, אפילו במזרח הרחוק כבר היה, כך שלא אורכו של המסע ולא הריחוק עמדו כחוצץ בינו לבין יעדו המבוקש. המדד היחידי שקבע עבורו היה, האם יש שם, באותה נקודה על פני המפה, אפשרות להצליח ולמצוא מקורות חדשים כדי להרחיב את עסקיו המסועפים או לא. באם התשובה הייתה חיובית, היה אורז את חפציו המועטים ויוצא לדרך הארוכה, לא שוכח לקחת את ערכת האוכל ההכרחית לאותם מקומות שלא ניתן להשיג בהם אוכל כשר. כששהה בארצות הללו, היה ניזון מקופסאות שימורים, מצות ומים מינרלים בלבד. יהודי מקפיד על קלה כחמורה הוא משה שלנו, וגם בכל מסעותיו הללו המשיך והקפיד כמו מצוי הוא עכשיו בביתו.

אם כך, תתמהו ותשאלו מה הפריע לו הפעם? מה היה הדבר שהרתיע מלארוז שוב את "ערכת הנסיעה" שלו ולצאת לדרך, כשהוא מקווה להצליח גם הפעם? ובכן, כמו שאמרנו, היה זה שמה של המדינה שאליה הוצע לו לנסוע, שגרם לו רתיעה ראשונית. ואל נתמה על רתיעתו הזו, כי המדינה עליה המליצו לו חבריו אנשי העסקים האחרים, הייתה לא אחרת מאשר מרוקו. ארץ ערבית מוסלמית לחלוטין. יהודי כמוהו, שכל חיצוניותו מורה עליו שהוא כזה, כשעליו ללכת ולהסתובב בין מיליוני הערבים הגודשים את הארץ ההיא. ובכן, הוא מוותר על התענוג המפוקפק הזה. אך חבריו לא הרפו ממנו. שוב ושוב דחקו בו והסבירו לו במתק שפתיים עד כמה הנסיעה הזו כדאית עבורו, ועד כמה הוא מפסיד בשעה שהסיבה היחידה שלו היא הפחד מפני סביבה ערבית. הימים היו ימי "הסכם אוסלו" הזכורים לכולנו. באוויר ריחפה אז אשליית השלום, כביכול. מרוקו פתחה את שעריה בפני יהודי ארץ ישראל, שאכן הגיעו אליה באלפיהם ויצאו חזרה לביתם ללא כל נזק או חבלה. ויהודי שכמוהו, המצויד בדרכון אמריקאי כשר ואמת, בוודאי יכול להיכנס אל המדינה ההיא ובכבוד, אך עדיין נרתע הוא, קול חרישי בלבו פנימה אמר לו לוותר

ולהניח לדבר. "יש מספיק מקומות אחרים ברחבי העולם, אינני חייב להגיע לכל מקום", אמר לכל דורשי טובתו, אך משהו בעקשנות הזו כבר נסדק.

לאותו סדק זעיר הצליחו לבסוף ידידיו הסוחרים להשתחל וגם להרחיב אותו לחלוטין. משה השתכנע לבסוף שאכן מפסיד הוא את הזדמנות חייו בכך שהוא מוותר על הנסיעה למרוקו הערבית. "השוק שם זול מאוד", "המחירים שם מצוינים", "אין שם בכלל אנטישמיות" – כל המשפטים הללו, שהסתחררו שוב ושוב סביבו, השפיעו ופעלו את פעולתם, ומשה קנה כרטיס לעצמו במחלקת עסקים כשכיוונו הוא אחד – מרוקו. כשהגיע יום הטיסה, ארז את ערכת השהיה שלו בחו"ל, צרף אליה את הטלית והתפילין שלו, ובנוסף לבגדים ליום יומיים בלבד, יצא לדרך כשהוא מתכוון לשהות במקום את השהיה הקצרה ביותר שאפשר. מסתבר שכל מה שחושבי טובתו סיפרו לו, היה אכן נכון. מרוקו האירה לו פנים מהרגע הראשון. כבר הפקיד המשופם בשדה התעופה הגדול חיך אליו וקיבל את פניו בצורה מושלמת. גם נהגי המוניות המקומיים היו חביבים ושמחו לראות יהודי אמתי ביניהם. "אני זוכר", ספר לו אחד מהם באנגלית רהוטה, "שהיו לנו פה הרבה שכנים יהודיים, אנשים נחמדים הם היו, שקטים וחכמים, חבל שהם הלכו לפלשתינ הרחוקה ולא נשארו אתנו פה". כך משעה לשעה הלכו חשותיו הכמוסים ודעכו.

בשיחת הטלפון הראשונה שעשה מהמלון המפואר בו השתכן, לאשתו הדאוגה בברוקלין הרחוקה, סיפר שכל דאגתו הייתה לשווא. "האנשים פה נחמדים ומאירי פנים עד מאד", אמר לה "אין שום סיבה לפחד, בדיוק כמו שכולם אמרו לי." גם כשנסע לכל פגישותיו העסקיות, חש הוא את אותה תחושה בדיוק. אנשי העסקים המקומיים היו חביבים, והעסקאות שהם הציעו לו היו יותר משתלמות ממה שחשב שיהיו. מחירים טובים והוגנים, תנאי תשלום נוחים, ובעיקר סחורה משובחת וטובה. לא חסרו דורשי עבודה ברחוב המרוקאי, כך שבעלי המפעלים יכלו להרשות לעצמם לשלם שכר עבודה נמוך מאוד, למחירים בעולם המערבי. זו הייתה הסיבה למחירים הנמוכים של הסחורה, אך זה לא פגע בכלל בטיב שלה.

ממפעל למפעל האירה לו ההצלחה את פניה, עוד ועוד עסקאות חתם, וגם היכן שלא הצליח להגיע לידי חתימה של ממש, עדיין הרגיש שיש מקום לחזור ולנסות שוב. המקומיים היו להוטים להגיע להסכם עם איש עסקים אמריקאי שכמוהו, ועשו ככל יכולתם כדי לרצות אותו, והוא הודה בסתר ליבו לכל דורשי טובתו, שיעצו לו שוב ושוב לנסוע ולא להירתע רק בשל התדמית שיש לו בלבו על הערבים ואורחות חייהם.

משהגיע משה לשדה התעופה לחזור לביתו שבניו יורק, הוא הרגיש שמשהו בתדמיתו על הערבים שלו נסדק. כולם כאן היו כל כך חביבים ומסבירי פנים לאורך כל המסע שלו, אף שזיהו אותו בוודאות כיהודי. "אם כך אולי הערבים הם לא כל כך גרועים, כמו שחשבתי תמיד", "אולי ההלכה של עשיו שונא ליעקב לא נאמרה כלפי בני ישמעאל", החליט לעצמו, עדיין לא בוודאות גמורה. "אמנם יש ביניהם שונאי ישראל גדולים, אבל רובם די בסדר". לא ידע שבקרוב ממש תתהפך מחשבה החדשה הזו שבלבו לגמרי, כרגע הוא עוד היה תמים ושבו בתחושה הראשונית.

הרמקול בשדה תעופה התעורר לחיים, והכריז תחילה בערבית ואחר כך באנגלית רצועה שנוסעי הטיסה לנוי יורק מתבקשים לגשת לשער העלייה למטוס. משה אסף את חפציו וניגש לשער, רק כדי לגלות שכל הסובבים אותו, היו ערבים. בטיסה בהלך היו

הרבה תיירים אמריקאים בין הנוסעים, כעת היו אך ורק ערבים. הם לא אמרו לו מילה, אך הוא הרגיש לא נעים להיות מוקף כולו בערבים בלבד. אמנם, רק לפני רגע החליט שהם לא כל כך גרועים כמו שחשש שיהיו, אך להיות יחידי בינתם, ובכן, זה לא היה נעים במיוחד.

עלה למטוס והתיישב במקום השמור לו במחלקת העסקים המכובדת, כשהוא רוצה לראות כבר את עצמו בבית ובין בני משפחתו. עוד ועוד נוסעים עלו למטוס, גודשים אותו יותר ויותר, עד שהמטוס היה מלא לחלוטין בנוסעים ערבים, המתכננים לנסוע לביקור בניו יורק הרחוקה. כמו כולם חיכה שהדלת של המטוס תיסגר, והטייס יתחיל את נסיעתו על המסלול, אך מנסיבות נעלמות מהם המטוס עדיין התעכב. לבסוף נפתרה להם הסיבה להמתנה. שיח' ערבי נכבד ונשוא פנים, עלה בכבוד במדרגות העולות למטוס, מתנשם ומתנשף מטרחת הדרך ומהמהירות שבה הריצו אותו אנשי צוות המטוס, שחיכה על כל נוסעיו. נכנס פנימה כשהוא מנופף בכרטיסו, אך מה לעשות, והמטוס מלא כבר לחלוטין, ולא נותר בו גם לא מקום אחד ריק. השיח' לא ויתר על רעיון הנסיעה, סקר את המטוס מקצה לקצה, נוכח לדעת שאכן אין אף מקום אחד ריק, ואז עשה מעשה. אסף את שולי גלימתו המתנופפת וחזר חזרה אל מחלקת העסקים, שם נעמד אל מול משה ואמר לו בלא להתבלבל: "קום א יאהוד ותן לי לשבת". משה היה המום. למה שיקום? הרי זהו מקומו, הוא שילם עליו בכסף מלא, ואין שום סיבה שיוותר עליו. חוץ מזה, קצה עליו כבר השהייה בארץ ניכר, חבילת המזון שלו הצטמקה לגמרי, ולמה שיפנה את מקומו לשיח' עלום שם, שהחליט להתיישב דווקא במקומו? אך השיח' לא נבהל מסירובו של משה. נעמד מולו בעקשנות, וחזר על דבריו שוב ושוב כשקולו גובר והולך מפעם לפעם. "אמרת לי לך תקום כבר!" נוסעי המטוס בתחילה היו אדישים למתרחש. יקום משה או לא, אין זה מעניינם כלל. אך כשחילופי הדברים התחילו להתלהט, והטונים של השיח' גבהו והלכו, החלו הנוסעים לחוש שייכים לאירוע גם הם. הנה עומד שיח' ערבי נכבד ומולו יהודי, ולצד מי הם יעמדו? עוד ועוד נוסעים התחילו להתערב, תחילה בלשון של "מה אכפת לך, תיסע במטוס הבא", או "לא כדאי לריב יותר וזהו", אף אחד מהם לא חשב שמשה, שהוא בעל המקום החוקי, צריך להישאר על מקומו, היה ברור להם שהוא צריך לקום. צוות המטוס לא התערב בנעשה, הם נתנו לנוסעים לסגור את האירוע ביניהם.

מרגע לרגע הלכו הקולות וגברו, כשהם תובעים ממשה לקום, וכשראו שהוא מתעקש, החלו לאיים ממש. עד שאחד מהם סינן מבין שיניו: "אם לא תקום ותרד עכשיו ממש מהמטוס, פה יהיה סופך". אז נשברה נחישותו. הוא קם בבושת פנים וירד מהמטוס, כשהצוות מבטיח לו מקום במטוס שיטוס למחרת לניו יורק. מושפל וכועס נסע משה למלון חזרה. "חשבתי שהערבים נחמדים", הרהר לעצמו במרירות. "באמת לא הייתי צריך להגיע לכאן, כולם שונאי יהודים, וכל החיוכים רק מסתירים את השנאה הזו". הגיע למלון, קיבל חזרה את החדר שעזב אך לפני שעות ספורות, והתקשר לאשתו כדי להודיע לה על האיחור בהגעתו הביתה. אשתו שמעה את החדשות בצער. היא רצתה כבר לראות את בעלה בבית, הרחק מאותה מדינה ערבית, והנה דחייה מרגיזה שכזו. משה הרגיע אותה באומרו: "כל עכבה לטובה", כנראה שכך היה צריך להיות וזה רק לטובתנו. בחינת "ניבא ולא ידע מה ניבא".

כמה שעות לאחר שהמטוס ממנו גורש משה בבושת פנים המריא אל דרכו הארוכה, כשהוא מלא וגדוש בנוסעים, קרתה לו תקלה קשה, והוא התרסק בבת אחת וצלל, כשהוא אפוף בלהבות אש, אל מימי האוקיינוס האטלנטי הקפואים, לא מותיר אחריו אף לא ניצול

יחיד בחיים. התברר למשה שהשיח' החצוף היה לא פחות מאשר שליח טוב משמיים, מחופש היטב בכסותו הדוקרנית, בכדי להציל את משה, היהודי היחידי בטיסה הזו, ממוות קשה ובטוח.

משה חזר לניו יורק בריא ושלם, כשהוא עדיין המום מהצלתו המופלאה והלא שגרתית. לרגל אותה הצלה חשובה, ערך בבית הכנסת שלו סעודת הודיה גדולה וחגיגית, להודות להקב"ה על הנס המיוחד שנעשה לו.

ואתה על תעצבו (מה ה) (עלינו לשבח, בראשית. הרב יצחק זילברשטיין שליט"א)

הבה נשמע כיצד הרגיע רבינו ה'אבן עזרא' את אלו שבעו לשאול אותו בדבר הצרות הניתכות עליהם, והחלו לערער קצת על חשבונות שמים, רח"ל.

סיפר להם ה'אבן עזרא' מעשה שהיה בשני יהודים שהלכו בדרך. לאחד היה 3 לחמים, ולשני היה רק 2 לחמים. הצטרף אליהם אדם שלישי שלא היה לו אוכל בכלל. הזמינוהו לאכול יחד עימם. בתום הסעודה שלף האיש 5 זהובים הניחם לפניו ואמר "תתחלקו בכסף כראות עיניכם.

החלו השניים להתווכח; הראשון עם 3 הלחמים טען שמגיע לו 3 זהובים, וחברו רק 2, ואילו חברו טען שכיוון שהאורח לא הקפיד לאכול מזה 3 חלקים ומזה 2, אלא לקח מזה ומזה, לכן חלוקת הכסף צריכה להיות לחצאים.

השניים החליטו לגשת למרא דאתרא, שפסק להם שהראשון עם 3 הלחמים ייקח 4 זהובים, ואילו השני יקבל רק זהוב אחד.

אנשי שיחו של ה'אבן עזרא', החלו לצחוק מהפסק המשונה, שהרי הראשון לא תבע לעצמו אלא רק 3 זהובים, והרב היטיב לו עוד יותר וקבע שמגיעים לו 4; הייתכן?!

כאן מצא ה'אבן עזרא' מקום לגבות בו את 'חובו' ואמר להם: לעשות חשבון פשוט אינכם יודעים, ואילו את חשבונותיו של הקב"ה הנכם מתיימרים להבין ולדעת על בוריים?! – בואו ואסביר לכם את פסק הדין של הרב ההוא, ואז תבינו עד כמה פשוט הוא.

החשבון הוא כדלהלן. 5 לחמים היו בסך הכל בסעודה זו. 3 אנשים אכלו בה. כל אחד מהסועדים אכל שליש מכמות הלחמים. נכפיל את מספר הלחמים בסועדים, ונגיע ל-15 שלישים, כאשר כל אחד מהאנשים אכל 5 שלישים.

כמה שלישים מתוך ה-15 סופקו על ידי הראשון, שהיו לו 3 לחמים? הוי אומר, 3 כפול 3, שווה 9 שלישים. כמה שלישים מתוך ה-15 הגיעו מהשני, בעליהם של 2 הלחמים? הוי אומר, 2 כפול 3, שווה 6 שלישים.

והרי כבר אמרנו שכל אחד מהסועדים אכל 5 שלישים, יוצא אפוא, שהראשון 'תרם' מחלקו 4 שלישים לאורח (9 שלישים פחות ה-5 שהוא אכל בעצמו, הותירו 4 שלישים לאורח). השני 'תרם' רק שליש אחד (6 שלישים פחות ה-5 שהוא אכל בעצמו, הותיר רק אחד לאורח)...

סיים ה'אבן עזרא' ואמר: הנה לכם חשבון כה פשוט, שגם אותו לא ידעתם ולא הבנתם. ואם כך כיצד אתם רוצים לדעת חשבונות שמיים?...

והגדתם לאבי את כל כבודי [במצרים (מ"ה - ג')] (סיפורי צדיקים, עלון 172)

מסופר: פעם אחת ערך הרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא זיע"א מסע לקירוב ולחזוק יהודים בערים הסמוכות, יחד עם בנו הרה"ק רבי יצחק מאיר זיע"א. בכל מקום שהגיעו קיבלו את פניהם מאות יהודים ונהגו בו כבוד מלכים. הרה"ק מאפטא הצטער מאד על הכבוד שחולקים לו, וברוב ענוותנותו שאל את בנו, למה חולקים לי כבוד גדול כזה? הרי אין אני ראוי לכך, ראה בנו בצער אביו ואמר, אל תירא אבא, יהודים אלה באו לכבודי, שאל הצדיק ולמה ראוי לחלוק לך כבוד כזה? ענה בנו, זאת כי אני בנו של הרה"ק מאפטא. חיך ה"אוהב ישראל" ואמר: עכשיו אני מבין את הפירוש בפסוק "והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים", כל הכבוד הרב שנפל בחלקי במצרים אינו אלא בזכותו של אבא.

ולאביו שלח וגו' מטוב מצרים (מ"ה - כ"ג) (סיפורי צדיקים, עלון 172)

אומר רש"י יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו.

מסופר: פעם לפני סעודת שבת, שמע הרה"ק האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש זיע"א את הגבאי מתווכח עם חסידים, על כמות היין שהם עתידים לתרום לשולחן, אמר להם הרבי, מדוע לא אמרה התורה בפירוש שיוסף שלח לאביו יין? והטעם הוא משום שנאמר בגמרא "הדיבור רע ליין" (כריתות ו' ע"ב) על יין אין מדברים, יין נותנים.

אל תזלזל בזה! (מה, כו) (אברהם לוי)

אל תזלזל בזה!

וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל יַעֲקֹב אָבִיהֶם: וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי הוּא מְשַׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם, וַיִּפֶּג לבוֹ כִּי לֹא הָאֱמִינ לָהֶם... וַיֵּרָא אֶת הָעֵגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ, וְתַחֲיוֹ רוּחַ יַעֲקֹב אָבִיהֶם: (בראשית מ"ה - כ"ז).

האחים הקדושים עולים ממצרים ובאים אל יעקב אביהם, ומבשרים אותו בבשורה ענקית מאין כמוה: אבינו היקר! נמצאה האבדה ונפתרה התעלומה. דע לך שיוסף חי, ולא סתם חיי עבדות וסבל - אלא הוא מושל במצרים וכולם שם כנועים למרותו. ולמרבה הפליאה, יעקב אבינו שומע את הבשורה הנפלאה - אך דוחה אותה בשתי ידיים ולא מאמין לה, עד אשר הוא מזהה את העגלות ששלח לו יוסף והמסר הרמוז בתוכם, (שפירש ממנו בזמן שלמדו את סוגיית "עגלה ערופה"). והשאלה נשאלת: כיצד יתכן שיעקב לא מאמין לבניו היקרים? וכי הם חשודים לשקר ולהונות את אביהם? מה גם שמדובר בנושא מאוד רגיש - באבל יעקב שכבר נמשך 22 שנה, ואם יתברר שהם משקרים ומרמים את אביהם - זה עלול לעלות ליעקב בבריאותו חלילה, וברור שהם לא יסתכנו בכך. אם כן מדוע יעקב לא עושה את החשבון הפשוט הזה ומאמין להם?

על שאלה זו יש בחז"ל מספר תירוצים - ואין מקומם כאן, [והתירוצים הבולטים הם:

1) מחמת שכיזבו בכתונת יוסף שהטבילוה בדם ואמרו טרוף טרוף - לכן כבר לא האמין בהם יעקב (אד"נ פרק ל').

2) יעקב כן האמין להם, ומה שכתוב שלא האמין - זה הולך על מה שאמרו לו לפני עשרים ושתיים שנה "חיה רעה אכלתהו טרוף טורף יוסף" (בראשית רבתי ויגש מ"ה כ"ו), אך ישנו תירוץ נוסף שרווח בעולם המוסר, ואלו דבריו היקרים: כמובן שיעקב אבינו האמין לבניו היקרים. אלא שלמרות זאת הוא לא האמין שיוסף "חי". מה כוונת המשורר החזן והפייטן?

כאשר באו אחי יוסף ליעקב אביהם ואמרו לו שיוסף חי, יעקב האמין להם שזו המציאות "הגשמית". אך כאשר אמרו לו שיוסף נמצא במצרים והגיע שם לשלטון, יעקב היה בטוח שיוסף מת "מבחינה רוחנית"! שהרי באותו זמן מצריים הייתה המקום הכי טמא ומכושף מכל העולם, ובלשון חז"ל זה נקרא 50 שערי טומאה. ואם יוסף הצליח להגיע במקום הזה עד לפסגה הכי גבוהה ולהעפיל עד ראש הפירמידה, כנראה שהוא פרק מעליו את עול הקדושה והמידות הטובות והפך לאחד מהחבר'ה, וכך נסללה דרכו עד לכס המלוכה. שהרי לא יתכן שיתנו לבחור ישיבה הספון בארבע אמותיו ושומר על עיניו וטוהר מידותיו - להגיע לכיסא כל כך רם ונישא. ומחמת שמסתבר שיוסף פרק מעליו עול תורה ומצוות ובגד ומרד בבוראו, בשביל יעקב אבינו זה כבר לא נקרא "יוסף חי" - והוא המשיך להתאבל על "מיתתו הרוחנית". אך כאשר ראה יעקב את העגלות ששלח יוסף - שבהם יוסף רמז לו שהוא עדיין דבוק בבורא ובתורה - והוא עוד זוכר שנפרדו בזמן שלמדו פרשת "עגלה ערופה", או אז הבין יעקב שיוסף חי גם מבחינה רוחנית, והוא הסכים לקום מאבלו הכבד.

עד כאן התירוץ הנפלא של חכמי המוסר, וממנו אנו למדים יסוד חזק ומוצק וענק בחינוך הילדים: הצלחה בחינוך הילדים אינה נמדדת בקריירה העצומה שהצליח הילד לפתח ולהשיג - ולא בהישגיו הגשמיים והחברתיים, אלא בעוצמה הרוחנית ובקדושה והטהרה שלו, ואיכות מידותיו. אם שם נחל ההורה הצלחה כבירה, הרי שהצליח בתפקידו הגדול. אך אם בנקודה הזו הוא מעד, הרי שהוא איבד את העיקר - ועליו להתאבל על כישלונו הגדול.

למרבה הצער הבושה והיגון נקודה זו חלשה מאוד בדורנו ורבים וטובים נופלים בה, אם מעט ואם הרבה. מה כוונת המשורר?

בטרם נמשיך - נצהיר: ברוך ה' יש היום הרבה בתים טובים בעם ישראל הפועלים מתוך חינוך אמתי, תוך שימת דגש על כבוד התורה וכבודו של כל יהודי מבלי הבדלי גזע וצבע, בתים החיים מתוך הכרה "שכל העדה כולם קדושים" - וכל יהודי הוא בן של מלך ומגיע לו יחס של נסיך, ולא משנה מוצאו ועדתו וצבע עורו. אך מצד שני יש בתים אחרים, ובעיקר משום כך נכתב המאמר הזה.

ובכן, חיים אנו היום בדור בו אבדו הרגשות העדינים ונשחקו פנימיות הערכים, וחינוך הילדים איבד את איכותו ומהותו. לא נעים להגיד, אבל... היום הורים רבים מעניקים לילדיהם "חינוך אופנתי" - ולא "חינוך אמתי", והם עוד בטוחים שחינוכם מושלם ובורא עולם מתפאר בהם בכל העולמות.

לדוגמא: יש בתים שמרוממים שם את כבודו של רב אלמוני, ואילו רב פלמוני אשר גם הוא ידיו רב לו בתורה ויראת ה', אינו זוכה באותו בית לשום מעמד ויוקרה. וכל זאת למה? אם תשאלו את ההורים - הם יגידו לכם שמדובר בחילוקי השקפה וזה נועד בכדי לשמור על צביון הבית וכו'. אך מהי הסיבה האמתית? "החברה" מייקרת את רב אלמוני,

הוא הרב של המפלגה, של הוועד המקומי, של ההנהגה התורנית, של וועדת הסינון... לכן ההורים מרימים ומרוממים את קרנו והודו בעיני הילדים. אך רב פלמוני לא כזה פופולארי, הוא יותר מחובר לעמך, לפשוטים, הספרים שלו עממיים מדי, (לטענתם...) במילים אחרות "הרב הזה לא באופנה שלהם", לכן צריך להרחיק את הילדים מדמותו והערצתו, ולהתעלם מקיומו. משום כך בבית הזה לא מכניסים את התמונה שלו ואפילו לא את הספרים שלו - ומרחיקים את הילדים מכל רגש כלפי אותו רב, עד כדי כך שילד שיזכיר את שמו של רב זה בבית - ישאלו כולם "מה עובר עליו"... ואם הילד יזכיר את שמו של אותו רב בתלמוד תורה - ההנהלה תיקרא להורים "לשיחת בירור" כדי לחקור אם יש בבית הזה "השקופה", או שמא מדובר חלילה "בבית רקוב".

כן כן, יש אנשים שמטעמים "כאילו" תורניים - בביתם לא מכניסים ספרים ותמונה של רב מסוים, בבית הכנסת ובישיבה שלהם - לא מזכירים ברבים את שמו של אותו רב ולא מציינים שום הלכה משמו - אפילו לא בתור דעה נוספת שאין הלכה כמותה, והנוער שלהם גודל בתוך המרקחת הזו והוא בטוח שאין בכך כל פסול. במילים אחרות ויותר מדויקות: אותו נוער גודל עם בזיון התורה וחכמיה, עם שנאת חנם, עם פוליטיקה מטופשת במסווה של "השקופה", והוא לא מרגיש בעקמימותו הגדולה והחמורה.

האמת היא שהרבה הורים החיים בדרך זו מבינים שדרכם מעוותת ומסולפת, אך הם נמצאים במכתש גדול ובלחץ חברתי מתמיד - והם מפחדים לזוז ולחרוג מהמסגרת החברתית המקובלת עליהם, פן לא יהיה להם מעמד חברתי - ויסתכלו עליהם כעל סוג ב'. "לדעתם" אין להם ברירה והם חייבים לרקוד לצלילי החברה ולעגל פינות ולהקריב מעט את הערכים, למען טובת הילד. [כאילו שהמטרה מקדשת את האמצעים...]. בא יעקב אבינו בפרשה ומגלה לנו סוד גדול כפי שראינו מקודם, ונצטט אותו כעת במילים יותר חדות וברורות - בשביל לחדד היטב את החושים: הצלחה בחינוך הילדים אינה נמדדת במעמד החברתי שמצליח הילד לפתח ולהשיג, גם לא בשם הכביר של הישיבה אליה זכה הנער להיכנס, ואפילו לא בכמות סיבובי האצבע של הילד בזמן הלימוד. כל אלו קשקושים וזוטות, ואינם מעידים על הצלחה בחינוך. אם כן מהי הצלחה אמיתית בחינוך הילדים? ילד שגודל מתוך קדושה וטהרה, עם איכות ויושר המידות, מתוך אהבת ישראל - והערכה עמוקה לכל גדולי התורה "בהשוואה אחת", ילד שלא עושה חשבון לחברה ולסביבה - אלא רק למי שאמר והיה העולם, זהו פרי הילולים משובח וילד איכותי ומוצלח. וגם אם כאן בעולם הילד יקוטלג בחברה כעממי ונמוך - בגלל ההשקפה הזו, מכל מקום בסולם האמיתי העולה בית אל - מקומו מאוד גבוה, והוא אהוב עד מאוד אצל בורא עולם - יותר מהרבה "מוצלחים ונפוחים" אחרים.

ברשותכם נעמיק מעט יותר את הדברים ונביט עליהם מפינה נוספת, כדי להבין את עומק הטרגדיה והקומדיה שבעניין הזה: כל יהודי מחויב "להתכופף לדעת תורה" ולבטל את חשיבתו מול חשיבתו של אדם גדול, וכפי שנאמר "על פי התורה אשר ירוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (דברים י"ז א)". הרעיון שעומד מאחורה הציווי הזה כל כך מתוק, ומונע מהאדם הרבה תקלות. מי שממליך את הרב ומתכופף לדבריו ועצותיו, ניצל מכל תקלה. אנשים שהלכו יד ביד עם הרב כל הזמן - שרדו את הקשיים הכי גדולים, נפתרו להם בעיות בשלום בית, בחינוך הילדים, בעבודת ה' הכללית, ואפילו בנושאים גשמיים. שהרי הרב הנחה אותם וגילה להם את "דעת התורה" בכל שאלה שהעלו בפניו, ומי לנו חכם יותר מהתורה? במילים פשוטות, קוראים לזה "עשה לך רב". כמובן שכל בית איכותי ואמיתי מחנך לממתק הזה, ומנסה

לבנות אצל בנו את הנקודה הזו. אבל... ההורה הנ"ל שמחנך לעשות סלקציה בין רבנים ולסנן ולקטלג את גדולי ישראל כפי הסולם החברתי והפוליטי המקובל בקרבם, באותו רגע ההורה הזה שורף לבנו את היסוד של "עשה לך רב", ובאיזשהו מקום הוא מחנך את בנו שתלמיד חכם זה לא סוף העולם. מי שיש לו עיניים איכותיות ולב טהור ורגיש, מבין את דקות העניין. הבעיה היא שיצר הרע עובד על בני אדם מאוד חזק ואומר להם שזו מחלוקת לשם שמים ואין בכך כל פסול. ומי אמר שהיצר לא צודק? מניין אנו אמורים לדעת כיצד נראית מחלוקת אמתית?

בכדי לברר באמת כיצד מתנהגים במחלוקת לשם שמים - ואיך צריך להיראות "חילוקי השקפה והלכה" הבנויים על טהרת המידות, נרענן קצת את ההיסטוריה ונעלה כאן את הקטעים הבאים: מי לנו גדול מבית הלל ובית שמאי אשר היו ביניהם מחלוקות בנושאים רגישים ביותר - כמו הלכות טהרה וממזרות, ולמרות זאת ידעו שתי הקבוצות הללו לשמור על האחדות והשלום בצורה הגבוהה ביותר, וכפי שמעידה בפנינו הגמרא (יבמות יג:): כדלהלן:

(א) אע"פ שבית הלל ובית שמאי נחלקו בסוגיות חמורות הקשורות לממזרות ונישואין, לא נמנעו שתי קבוצות אלו להתחתן אחת עם השנייה.

(ב) אף על פי שהייתה מחלוקת קיצונית בין בית שמאי לבית הלל בענייני "טהרות", לא נמנעו שתי קבוצות אלו להשאיל את כליהם אחד לשני.

ומבארת הגמרא (יבמות יד.) שבית הלל ובית שמאי ידעו לשמור על "הגבולות הנכונים". ובמקרה ספציפי שהייתה ביניהם מחלוקת תורנית והלכתית, כמובן שהם נהגו כל אחד כפי דרך רבותיו. אך בשאר המקרים שלא הייתה ביניהם מחלוקת, הם ידעו להתנהג כמו אחים האוהבים בלב ונפש, ואפילו לעשות חתונה משותפת ולקחת בן זוג מהקבוצה השנייה.

מי שמתעמק בגמרא הזו נדהם מעומק העניין. הרי הלל ושמאי נחלקו בנקודות הכי גבוהות! בנושאים הכי עדינים ורגישים! ולמרות זאת, הם אהבו אחד את השני בלב ונפש - והפוליטיקה והקשקושים לא בלבלו אותם. הגישה העתיקה הזו היא הדוגמא הכי יפה לאדם היהודי "כיצד הוא אמור להתנהג עם רעהו", זו ההשקפה שאמורה להוביל אותו ולהיות עטרה לראשו בדור יתום וגלמוד זה, ולא שום דבר אחר. במילים אחרות, מי שרוצה לחנך את בנו עם טהרה וקדושה ועל חוד האמת וההשקפה הצרופה, עליו לפתח בביתו את הגישה הבאה: אנו לא מנפנפים בדגל של אשכנזים, ספרדים, מרביצים, בעלי תשובה... אנחנו חיים מתוך הכרה שכולנו בני אברהם יצחק ויעקב ועבדים למלך אחד - ובעצם כל יהודי הוא נסיך, לכן אנו מוקירים ומעריכים ואוהבים כל יהודי... תולים בבית את התמונות של כל הגדולים.

ויפג לבו כי לא האמין להם (מ"ה ל"ו) (ברכי נפשי)

מי יוכל לאמוד ולשער את כוחה של בת ישראל, הבונה את ביתה על אדני מסירות הנפש לתורה, ומוכנה להקריב את כל כולה על מנת שבעלה יישב וילמד, ויעשה את רצון בוראו.

מהמעשה הבא, ששמע הגאון הרב יצחק זילברשטיין בבית גיסו מרן הגר"ח קניבסקי, אפשר ללמוד שגם בימינו מתרחשים נסים מוחשיים, ועיקר העיקרים תלוי במסירות נפשו של האדם, ובמקרה שלפנינו: של עקרת הבית, לתורה ולמצוות. אדם המוכן להקריב את עצמו ורצונותיו, יכולותיו ושאיפותיו, למען בוראו, יזכה גם בימנו לראות נסים ונפלאות, מהסוג ששומעים על הדורות הקודמים.

מדובר באברך תלמיד חכם, שכוחו בפיו, ולשיעוריו ושיחותיו מגיעים אנשים רבים, הנהנים לשמוע את דבריו המאלפים. פעם, בליל הסדר, הגיעו למעונו פעילים מסורים של אחד הארגונים המתעסקים עם חוזרים בתשובה, והודיעו לו על קבוצה גדולה של יהודים המבקשים להתקרב אל המקורות, שישוהו יחדיו בליל הסדר בבני ברק, 'ואם תואיל בטובך להגיע אליהם בליל הסדר, ולהשמיע בפניהם מנופת צוף אמריק, אין ספק שהדבר יגרום לחיזוק רב בקרב כל משתתפי הקבוצה הגדולה', אמרו העסקנים לת"ח ההוא.

האיש הסתפק והתלבט קשות אם כדאי לעזוב את ביתו בליל הסדר, ובסופו של דבר החליט לעשות את הצעד הזה, ולדרוש בפני הקבוצה בת עשרות המשתתפים. התוכנית הייתה שבתחילת ליל הסדר יגיע הת"ח לביתו, יעשה שם את הדברים ההכרחיים, וזמן קצר לאחר מכן יגיע למקום בו ישהו ה'מתחזקים'.

והנה, בפרוס ליל הסדר, כאשר הגיע האיש לביתו, ראה שאשתו ההרה נתקפה בצירים, והיא צריכה לנסוע בדחיפות לבית החולים. התלמיד חכם הבין שעליו ללוות את רעייתו ללידה. והנה, כל מי שמצוי בנושא, יודע שבלייל הסדר יש בעיה של מחסור בכוח אדם בחדרי הלידה בבתי החולים, מפני שגם המיילדות ויתר אנשי הצוות הרפואי מעוניינים לשהות בבתיהם בליל המיוחד הזה, אשר לילה כיום יאיר בו. ואכן, כשהגיעו בני הזוג לחדר הלידה, ראו שאכן אלו הם פני הדברים, והמצוקה הייתה גדולה במיוחד. על כל היולדות הייתה ממונה מיילדת אחת, והמצב היה קשה מנשוא, כך שאם חז"ל מגדירים תמיד את עת-הלידה כמצב של פיקוח נפש, הרי שבאותה שעה עליה אנחנו מדברים – על אחת כמה וכמה.

פניה של היולדת היו קורנות

בעלה של היולדת הבין שעליו להישאר במקום, והוא לא יוכל בשום אופן להגיע ולהרצות בפני קבוצת המתחזקים. אבל, להפתעתו הייתה זו אשתו שפנתה אליו וביקשה ממנו שיעזבה לבדה, וילך לשאת מדברותיו בפני הקבוצה. 'אתה הרי לא תעזור לי כאן בשום דבר, והשי"ת ישלח לי כבר את עזרו ממעל, בדיוק כפי שיעשה ליתר היולדות המצויות כאן עמי', אמרה. הבעל לא הסכים, אבל האישה לחצה ולחצה, והסבירה לו ששהותו במקום לא תוסיף לה מאומה, עד שהצליחה לשכנע את הבעל שיעזוב את בית החולים וילך למסור את השיחה המוסרית שתכנן לומר.

והנה, כאשר חזר הבעל מהשיעור, מצא את אשתו כשהיא כבר אחרי הלידה, ופניה קורנות בצורה מיוחדת. היולדת מרמזת לבעלה שהיא רוצה לספר לו דבר מה. האישה סיפרה שמיד אחרי שהלך למסור את השיעור, נכנסה לחדר הלידה מיילדת חדשה שהייתה לבושה בחלוק לבן. המיילדת, שלא הייתה שם עד לרגע זה, ניגשה אליי, וסייעה לי בכל מה שהייתי צריכה. היולדת הייתה נרגשת מאוד, והעידה בפני בעלה שכאשר הביטה בפניה של המיילדת, הבחינה שהייתה זו רבנית שנפטרה לפני כמה שנים, ומיד לאחר שסייעה לה ללדת, נעלמה.

מרן הגר"ח קניבסקי אמר שהוא מאמין לסיפור כזה, כיון שהוא מגיע ממסירות נפשה לתורה של היולדת, שהייתה מוכנה להישאר לבדה, ובלבד שבעלה ילך למסור שיעור.

רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרים אמות (מה, כח) (הרב אליהו בורכוב)

שמחתו של יעקב אבינו על הבשורה אודות יוסף, מלמדת על שנות הצער והיגון שחלפו עליו בפרק הזמן שבו היה משוכנע כי חיה רעה אכלתו. צער זה, על מות בן, הנו כה עמוק ונוקב, עד כי לא תמיד מודעים לו הסובבים, ולפיכך לעתים בחוסר מחשבה או תשומת לב, הם פותחים שוב ושוב את הפצע המדמם.

שח הרב סמוטני כי שמע שרבי יצחק זילברשטין מספר לרבי חיים קניבסקי על דין תורה שהתנהל בביתו של רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בין בני זוג אודות בחירת שם לרך הנולד להם. האב רצה לקרוא על שם אביו, אשר נפטר כמה חודשים קדם לכן, ואלו האם התנגדה לכך נחרצות, מאחר שבבניין שבו התגוררו נפטר לפני תקופה קצרה ילד הנושא את השם הזה, והיא חוששת שמא בקריאת שם כזה יש סימן רע. "מה פתאום?" - התקומם הבעל למשמע דבריה - "כבוד אב דוחה כל מיני חששות שאין בהם ממש". אולם היא בשלה, חוששת היא, ואינה מסוגלת להעלות על דעתה להשתמש בשם זה. הרהר רבי שלמה זלמן אויערבאך בנדון, ולאחר מכן פסק שאין לקרוא לילד בשם זה. "אולם לא משום חששות האם", הוסיף מיד, "אלא משום שהפלגתי כמה שנים קדימה, וחשבתי מה יהיה כאשר ילד זה יגדל ויצא לשחק, ואמו תקרא לו מן החלון 'ענקלה' בוא הביתה', והשכנה, אשר תשמע את קריאותיה, תתחיל לבכות, כשהיא נזכרת בבנה אהובה, מחמל נפשה, יענקלה... אשר כבר כמה שנים טמון בבית מועד לכל חי... ואיך אפשר לקרוא בשם שיסב כל כך הרבה צער?!?! וכששמע זאת רבי חיים, היו עיניו זולגות דמעות..."

"והיה כראותו כי אין הנער ומת" (מה, לא) (אהל מועד)

פעם אחת בא אל הרבי מקוצק זיע"א אחד מחסידיו יהודי זקן, והתאונן בפניו כי הוא חי בדחיקות גדולה ובניו אשר הוא מוסר נפשו עליהם, והם בעלי פרנסה אינם דואגים לו ואינם תומכים בו ואינם חסים עליו. ומה הפלא? - אמר לו הרבי מקוצק, רמז לזה אנו מוצאים בתורה, כשיוסף עיכב את בנימין התחנן לפני יהודה שיחוס על שיבתו של יעקב ככתוב "והיה בראותו כי הנער ומת". נשאלת השאלה הרי בנימין השאיר בבית עשרה בנים ולמה לא ביקש יהודה שיחוס על בניו שימותו מצער אביהם שאיננו, סימן שההורים מצטערים יותר על ייסורי בניהם מאשר הבנים על ייסורי ההורים.

"וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּבֵא בְּאֶרֶץ שֶׁבַע..." (מו, א) (ברינה יקצורו עלון 187)

כתוב בפרשה" (מו, א): "וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּבֵא בְּאֶרֶץ שֶׁבַע...". וכתוב במדרש (בראשית רבה צד, ד): "להיכן הלך? אמר רב נחמן: שהלך לקוץ ארזים שנטע אברהם זקנו בבאר שבע". וכתוב בבניית המשכן (שמות כו, כח): "והבריח התיכון בתוך הקרשים", ואומר המדרש (תנחומא תרומה ט): "יעקב אבינו נטע אותם בשעה שירד למצרים. אמר לבניו: בני, עתידים אתם להגאל מכאן, והקב"ה עתיד לומר לכם משאתם נגאלין, שתעשו לו את המשכן, עמדו ונטעו ארזים מעכשו, שבשעה שיאמר לכם לעשות לו את המשכן, יהיו הארזים מתקנים לכם, עכ"ל.

באותה שעה שנצטווה יעקב אבינו ע"ה לרדת מצרימה, חושב הוא על בני ישראל לדורותיהם, חושב על הגאולה ומה יהיה עם בני ישראל בעת מסעותיהם במדבר. וכשיצטרכו לבנות משכן, מהיכן יביאו עצים לבנות את המשכן.

ומעשה ברבי זיידל אפשטיין ואשתו הרבנית: באחד הימים התקלקל דוד השמש בביתו של רבי זיידל, ומקורבו, הרב דוד יעקב רוט, הגיע לתקנו. בדיקה מעמיקה הבהירה לו שאי אפשר לתקנו מחדש, אלא יש לרכוש דוד שמש חדש, או, לחלופין, המליץ להם לרכוש מחמם מים קטן, משום שבבית מתגוררים רק הרב והרבנית ואין להם צורך בכמות מים גדולה. אולם רבי זיידל השיב שבדעתו לרכוש דוד שמש, ולא נימק את טעמו לכך. שוב ושוב ניסה רבי דוד להסביר את ההיגיון שבהצעתו הקודמת, אולם רבי זיידל נותר נחוש.

רבי דוד, נצר את תמיהתו בלבו, ופנה אל הרבנית כדי לספר לה על הצעתו. להפתעתו הרבה גם הרבנית השיבה אותה תשובה: לרכוש דוד שמש גדול. הבין ר' דוד שדבר מה עומד מאחורי החלטתם, והוא הפציר ברבי זיידל שיאמר לו מהו. נענה ואמר לו הרב אפשטיין: "אינך מבין? הלא הדברים פשוטים! הלא ב"ה הרבנית ואני אנשים לא צעירים, אין לדעת מי מעמנו יעזוב את העולם קודם, ויתכן שיבואו נכדים לגור עם מי - מאתנו. בפרט לאחר ששינינו נעזוב את העולם, בוודאי מסתבר שתגור כאן משפחה מצאצאינו, והלא הם בוודאי יזדקקו בבוא היום לדוד שמש גדול!"

המושכל הראשון, הן של הרב והן של הרבנית, היה המחשבה על הזולת, על צאצאיהם העתידיים לחיות בביתם... "האם עד כדי כך צריך האדם לחשוב על אחרים?" שאל את רבי זיידל בעודו משתומם ותמה. "והלא אלו דברי הגמרא (תענית כג.) לגבי חוני המעגל, אשר ראה אדם הנוטע חרוב עבור נכדיו", השיב לו רבי זיידל בפשטות, "הוא עצמו, אמנם, לא עתיד ליהנות מן הפרות שיצאו אך ורק בעוד שבעים שנה, אולם דואג הוא לדורות העתידיים לצאת ממנו, ובאופן כזה הוא חי את חייו".

מעשה אבות סימן לבנים - וידועים דברי הרמב"ן בפרשת לך לך: "אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בעניין אברהם יצחק ויעקב, והוא ענין גדול, הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה, ואמרו (במדרש תנחומא ט) כל מה שאירע לאבות סימן לבנים". וממשיך הרמב"ן: "כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו". ללמדנו, שכמו שאבות האומה דאגו לנו, כך אנו נפעל שכל מעייננו ורצוננו יהיה לחינוך ולעמיד ילדינו.

ויאמר א-לקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני (מו', ב')

רש"י יעקב יעקב - לשון חיבה

מסביר ה"אזור אליהו" זיע"א: "א-לקים" הוא מידת הדין, "לילה" הוא זמן של הסתרת פנים, ועל זה בא הקב"ה לעודד את היהודי-יעקב ולומר לו שגם אם הוא נמצא בזמן של "מראות הלילה" שבו שולטים עליו דינים, שיזכור שהקב"ה אוהבו וזהו יעקב יעקב לשון חיבה. וידועים דברי רבי נחמן מברסלב: "ואפילו בהסתרה שבתוך ההסתרה בוודאי גם שם נמצא ה' יתברך..."

אשר רכשו בארץ כנען (מו, ו). (חוט המשולש)

וברש"י אבל מה שרכש בפרדן ארם נתן הכל לעשו, בשביל חלקו במערת המכפלה, אמר, נכסי חוצה לארץ אינן כדאי לי, וזהו אשר כריתי לי, העמיד לו צבורין של זהב ושל כסף כמין כרי, ואמר לו טול את אלו.

לפני מרנא החתם סופר, באה פעם אחת מעין קובלנה כלפי פרנסי הקהילה של פרעשבורג, שמת שם אחד מעשירי הקהילה, והיורשים מן התקיפים בעיר, דרשו שיקברו את אביהם המת באותה שורה, ששם מנוחתו כבוד של רבי משולם איגרא ז"ל, אבל פרנסי הקהילה דרשו מחיר רב, בעד קבר זה: היורשים באו לקבול עליהם לפני ה"חתם סופר".

ואחרי שרבה של פרעשבורג שמע טענת שני הצדדים, ענה ואמר: על הכתוב: "וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון את הכסף, ארבע מאות שקל כסף" — אמרו חכמינו (מדרש רבה, פר' נח): "נבהל להון איש רע עין" (משלי כח) זה עפרון, ואולם רש"י ז"ל מביא בשם המדרש: שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מחו"ל ועשה אותו כרי, ואמר לעשו: טול זה, בשביל חלקך במערה. ולכאורה הדבר תמוה: עפרון שלקח בעד הקבר רק ארבע מאות שקל כסף, נקרא "רע עין", ומדוע לא אמרו כן על עשו שלקח בעד הקבר כל כסף וזהב, שהביא יעקב מבית לבן? אבל התשובה היא ברורה ופשוטה — סיים הרב "חתם סופר" את דבריו — בשעה שמכר עפרון את המערה לאברהם, הרי מלבד אדם וחיה לא היה קבור תוך המערה שום צדיק, ואם הוא לקח בעד קבר פשוט סכום של ארבע מאות שקל, הרי הוא "רע עין", ואולם כשמכר עשו ליעקב את קברו במערת המכפלה, הלא כבר היו קבורים צדיקים וצדקניות כאברהם ושרה, יצחק ורבקה! ואם רוצים להיקבר באותה שורה של צדיקים — צריך באמת לשלם בכסף מלא...

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה (מו כח) (עלינו לשבח, בראשית. הרב יצחק זילברשטיין שליט"א)

ופירש"י: "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה". שואלים המפרשים, מדוע נבחר יהודה לשליחות זו, ולא יששכר שנאמר בו "יששכר חמור גרם", או לוי שעליו נאמר "יורו משפטיך ליעקב"?

ותירץ בעל ה"תפארת שלמה":

האדם הראשון בעולם שנטל על עצמו אחריות ואמר "אנכי אערבנו, מידי תבקשנו", היה יהודה, וכיוון שאחד הכלים להקמת תלמידים בישראל הוא נטילת האחריות, נבחר יהודה להקים בית תלמוד להוראה.

לא יעזור שום דבר. צריך לקחת על עצמנו אחריות בנושא חינוך ילדים. גם אם יהיה האבא עסוק בעיסוקים החיוביים ביותר עלי אדמות, הוא מחויב להקצות מזמנו לילדו ולשמוע את אשר עם לבבם. יש המסבירים בכך את דברי חז"ל שאמרו בכמה מקומות "משל למלך שהיה בנו חולה" וכו', כפי המובא למשל בתחילת פרשת מסעי. רש"י מביא שם את המדרש "משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפואתו, כיון שהיו חוזרים התחיל אביו מונה כל המסעות ואומר לו כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך", וכו'.

ולכאורה, הרי המשל היה מקבל את מלוא המשמעות שלו גם באב ובן פשוטים, ולא בני מלכים; לשם מה מעדיפים חז"ל להמשיל את העניין למלך שהיה בנו חולה? יש המפרשים שחז"ל באו להדגיש לנו שגם אם הנך מלך, ומלכותו גוזלת ממך את כל שעותיך, הנך חייב להקדיש לבנך את תשומת הלב המגיעה לו, ולשוחח עמו על דברים פשוטים שלכאורה אין בהם כל תועלת כמו העלאת זיכרונות מהמסע הקודם, "כאן ישננו, כאן הוקרנו", וכו'.

גם מלך במלכות התורה, הלא הוא תלמיד חכם שכל מכמני התורה שגורים לו על פיו, אינו יכול להתעלם מבניו יוצאי ירכו ולהקדיש את כל הזמן רק לתלמידיו. כמה וכמה פעמים הזדמן לנו לשמוע את גדולי הדור, שהיו להם ילדים קטנים בבית, שיצאו אל הקהל הרב שהמתין להם בחדר ההמתנה והודיעו "עכשיו אנחנו מחויבים למלא את חובתנו כאבא", ולא יצאו אל הקהל עד שלמדו את השיעור הקבוע להם עם ילדיהם.

יבוא אברך מתמיד ויאמר, הרי אני עסוק כל היום בלימוד התורה, וכיצד אתפנה מעיסוקי התורניים ואקדיש זמן רב לילדי? כתשובה נוכל לספר לו שהאדמו"ר מסקווירא זצ"ל, בהיותו מתגורר בבוקרשט שברומניה, והרוחות שנשבו אז ברחוב היו מסוכנות מאד לבנות ישראל, ישב האדמו"ר בעצמו ושיחק עם בנותיו, ארג איתן בגדים והשתתף בכל חוויותיהן, העיקר שלא תרדנה למטה, אל הרחוב. ומי גדול לנו מאותו אדמו"ר שהעמיד עדה גדולה מאד של חסידים בדור שלפני השואה, ונודע כצדיק ומתמיד עצום, ובכל זאת מצא את הזמן הפנוי להקדיש לבנותיו.

זו האחריות הדרושה כל כך לחינוך הילדים.

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו גשנה (מו, כח) (הרב יוסף זילברפרב)

בית מדרש במצרים

רש"י: להתקין לו בית ועד שיהא מורה בו דברי תורה, ושיהיו השבטים לומדים בו.

שתי מטרות היו ליעקב בשלחו את יהודה בהקמת בית הועד: הן שיהא מקום להוראת התורה ע"י יעקב והן שיהא מקום שבו יוכלו השבטים ללמוד.

והדברים צריכים ביאור:

א. הרי שבעים נפש ירדו למצרים שחלקם נשים וילדים, ואילו הגברים מנו כמה עשרות בלבד ומדוע ראה יעקב צורך לשלוח את יהודה להכין מקום ללימוד תורה למספר כה קטן של לומדים?

ב. האם לא היה ניתן להקים בית ועד בהגיעם למצרים ולא להכין מקום מראש?

ג. הרי יוסף היה במצרים ושימש כמשנה למלך, וכחלק מההכנות לקראת הפגישה עם אביו ואחיו, יכול היה הוא להכין את בית המדרש ללימוד תורה?

ד. לוי ויששכר שמהם עתידים לצאת מורי הוראה בישראל, היו מתאימים יותר מיהודה להישלח למצרים להקים בית ועד, מאשר יהודה?

מסופר, שביום שייסדו את ישיבת וואלוז'ין, היה ראש הישיבה הגר"ח מוואלוז'ין שרוי בתענית ובכה בדמעות שלישי, ובדמעות אלו גיבלו את הטיט של אבן הפינה ... וכן מסופר שבעת יציקת היסודות לישיבת פוניב'ז, פרץ הרב מפוניב'ז מידי פעם בבכי עד שקשה היה להרגיעו, והחזון אי"ש שנכח במקום אמר: "ישיבה שמייסדים בדמעות, בדם וביזע, סופה להתקיים".

מטרת יעקב בהקמת הישיבה במצרים הייתה לייסד מקום תורה מכוחו וכוח אבותיו, כוחות רוחניים שיעמדו לעם ישראל בהיותם בגלות מצרים, וזאת רצה יעקב להדגיש לבניו עוד טרם ירדתם לגלות מצרים שהבסיס לקיומו של עם ישראל הוא בית המדרש ללימוד התורה, ובלעדיו אין חיות, ולכן שלח את יהודה לפניו, ומאחר והקמת הישיבה הייתה לדורות, הייתה כוונתו של יעקב שהיסודות ייבנו מכוחו שלו ולבנותו בכוונה נכונה כדי שתשרה בו השכינה והתורה שתילמד בו תהא לשמה. אילו יוסף שהיה כבר במצרים היה מקים את בית המדרש, לא היה ניתן ללמוד מכך יסוד זה היאך יש לייסד מקום תורה לרבים. ומה שנשלח דווקא יהודה, כיון שהייתה בו מעלה מיוחדת, שהרי כבר נאמר שאחת מהמתנות שקיבלו ישראל מהקדוש ברוך הוא היא התורה שניתנה לישראל, וכן ביאר הרמב"ם: "אין דברי תורה מתקיימין ... ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהן, ומצער גופו תמיד, ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה". ההתקשרות לתורה יכולה להיווצר רק על ידי מסירות נפש וויתור על רצונות ותאוות העולם הזה.

מסירות נפש של יהודה התגלתה בעבר בניסיונותיו להציל את בנימין אחיו עד כדי נכונותו לצאת למלחמה עם מצרים כדי להציל את אחיו, ולכן נבחר דווקא הוא להקים בית תלמוד והוראה בארץ גושן, שגם עצם הקמת מקום תורה צריכה להבנות מתוך מסירות נפש וביטול העצמיות, ומתוך יציקת תוכן של קדושה.

וידא אליו ויפל על צואריו (מו כט) (יהונתן גפן)

בפרשה מתוארת מספר פגישות מרגשות ודרמטיות בין יוסף ומשפחתו. נוכל להחכים רבות אם נעמיק ונלמד כיצד נהגו אנשים גדולים אלה כאשר חוו רגעים כה מרגשים ומשמחים. ללא ספק התאחדות החשובה ביותר הייתה בין יוסף ובין אביו יעקב. יעקב ודאי חש אושר בלתי ניתן לתיאור כאשר עמד לפגוש שוב את בנו אהובו לאחר עשרים ושתים שנים בהם היה בטוח שהוא איננו בין החיים. מה עשה יעקב כאשר ראה את יוסף מולו? רש"י אומר שהוא קרא קריאת שמע. יש המפרשים שהייתה זו קריאת שמע של חיוב – אחת משתי פעמים בהם כל יהודי מחויב לקרא קריאת שמע ביום. מפרשים אלה דנים מדוע בחר יעקב לקיים חיוב זה דווקא ברגע הזה. לעומת זאת כותב המהר"ל שלא הייתה זו קריאת שמע כחלק מחיוב, אלא היה זה ביטוי לקרבת הא-לוקים העצומה אליה הגיע יעקב באותם רגעי שמחה. במקום להתרכז רק בשמחתו והתרגשותו הטבעית בראותו את בנו, הוא ניתב את כל רגשותיו לאהבת ה'. הוא בחר דווקא בקריאת שמע כיוון שבמילים אלו אנו מודים ומכירים בכך שכל מה שעושה ה' – הכל בסופו של דבר לטובת האדם. יתרה מזאת, קריאת שמע מהווה קבלת עול מלכות שמים, בה לאחר שהגיע האדם להכרה בייחוד ה' המוחלט, הוא משעבד את כל כולו לרצון ה'. מה שמפעים ביותר בהתנהגותו של יעקב הוא שאפילו בזמן כזה, בו הוא נתון הסערה רגשית עצומה, מטרתו היא אחת – להפנות את כל השמחה להקב"ה ולחשק על ידה בתוכו את עבודתו וכניעתו המוחלטת כלפי שמיא.

יוסף, מצד שני, נהג באופן שונה מאד באותה פגישה : "ויאסור יוסף את מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אליו ויפל על צוואריו ויבך על צוואריו עוד" רש"י מסביר על המילים "וירא אליו" – "יוסף נראה אל אביו" והרמב"ן שואל על כך : לכאורה מילים אלו נראות מיותרות כיוון שאנו יודעים שיוסף נפל על צווארי אביו, ואם כך ברור שהוא עמד ונראה לפני אביו קודם לכן. ר' חיים שמואלביץ זצ"ל מסביר את משמעות ההדגשה שיוסף נראה אל אביו: הוא כותב שמוכן שיוסף עצמו חש התרגשות גדולה וכמיהה עצומה לראות שוב את אביו הגדול לאחר נתק של שנים כה רבות. אולם יוסף ניגש לאותה פגישה מתוך מטרה יחידה – לגרום לאביו כמה שיותר שמחה ונחת רוח לאחר שנות הצער והאבל שעברו עליו. לכן יוסף התאמץ ל"הראות" לפני אביו, כלומר "להראות את עצמו" לאביו ולשמחו ברגעים גדולים אלו. הוא כלל לא התייחס לרגשותיו האישיים ולציפתו הגדולה לרגע בו יראה שוב את אביו. מטרתו הייתה אחת – לשמח את אביו ולכבדו ככל האפשר. אנו רואים מהסבר זה שליוסף הייתה כוונה שונה לחלוטין מזו של אביו בעת שפגש אותו. יעקב התמקד בקרבת א-לוקים טהורה, ואילו יוסף התרכז כל כולו בקיום מהודר של מצוות כיבוד אב ואם. מה שמשותף ביניהם היא הכוונה הטהורה לעשות מה שהבינו שזהו רצון ה' מהם בשעה זו. הנהגות אלו מוכיחות על דרגה גבוהה ביותר של שעבוד להקב"ה, ושאיפה בלתי פוסקת לעשות אך ורק את רצונו מהם, אפילו כאשר מדובר על שיאם של רגעי אושר והתרגשות.

עניין דומה אנו מוצאים בפגישה הקודמת בפרשתנו, הפגישה בין יוסף ובנימין. התורה אומרת "ויפל על צווארי בנימין אחיו ובנימין בכה על צוואריו" חז"ל אומרים שהאחים ראו ברוח הקודש מאורות שיקרו בעתיד בחלקם בארץ ישראל: יוסף בכה על חורבן שני בתי מקדש בחלקו של בנימין, ואילו בנימין בכה על חורבן משכן שילה שהיה בחלקו של יוסף.

הגראי"ל שטיינמן שליט"א ז"ל מסביר מדוע הם ראו מחזות אלו ברוח הקודש באותה שעה דווקא: הוא כותב שבאופן קבוע מחשבתם הייתה שקועה ומרוכזת רק בעניינים רוחניים. וכך למרות שהיו אלה רגעים גדולים ומרגשים הם עדיין היו עסוקים כל העת רק בעולמות רוחניים. אם הם היו מאבדים לרגע את ריכוזם הרוחני וחושבים על רגשותיהם האישיים, הם ודאי לא היו זוכים לקבל רוח הקודש. עצם העובדה שהם זכו לרוח הקודש בכזו שעה מוכיחה על מחשבתם הטמירה אפילו בשעה כה מרגשת ומסעירה. זוהי דוגמא נוספת לאופן בו נהגו גדולי עולם ברגעי שמחה ואושר. ישנו לימוד נוסף שניתן ללמוד מהתייחסותם של שני האחים לחזיון הקשה אותו ראו. יוסף ובנימין לא בכו כל אחד על חורבנו שלו, אלא כל אחד בכה על חורבנו של אחיו. עובדה זו מוכיחה שגם ברגעים כאלה הם לא איבדו את דרגת הבין אדם לחברו הגבוהה שהייתה בהם, ונשארו רגישים וערים לזולתם יותר מאשר לעצמם.

גם אנחנו צריכים להשתדל לצעוד בעקבות מעשי אבותינו. ההלכה היא, שכל יהודי מצווה להפנות את רגשותיו להקב"ה בזמני שמחה ואושר. לדוגמא, בעת שנולד תינוק – מברכים ברכת "שהחיינו" או "הטוב והמטיב". בדומה לכך, אדם המקבל חפץ חדש או בגד חדש הגורם לו שמחה – גם הוא מברך אחת משתי ברכות אלו.

דוגמא קלאסית למצב בו ניתן להגשים הנהגה כזו היא כאשר אדם חוגג אירוע של שמחה מסוימת. בכזה זמן ניתן בקלות לשקוע בתוך השמחה האישית ולשכוח לחלוטין לדאוג לסובבים. אולם זהו בדיוק הזמן בו עליו לדאוג להרגשה הטובה של אורחיו וידידיו. ביכולתו לתת להם להרגיש עד כמה הוא שמח שהם הגיעו לקחת חלק בשמחתו. בכך הוא

גורם לכל אחד מהם תחושת חשיבות והערכה החשובה לכל אדם. מי ייתן ונזכה כולנו ללכת בדרכי אבותינו הגדולים, ולהיות עבדי ה' בכל עת ובכל שעה, גם ברגעים גדולים של שמחה ואושר.

“ויעל יוסף לקראת אביו” (מו, כט) (מעייין השבוע)

כתב רבינו הרלב"ג זצ"ל, שהתורה הקדושה ביקשה כאן ללמדנו לקח: “והוא, שראוי להיות לאדם לכבד הוריו כפי מה שאפשר, ולא ימנעוהו מזה עוצם הצלחתו בממשלה ובשלטונות, וטרדתו בעסקים. ולזה תמצא שיוסף, עם היותו מושל בכל ארץ מצרים, והיה עם זה משביר לכל עם הארץ, ולכל שאר הארצות הקרובות – הנה נזדרז לצאת לקראת אביו, לכבדו ולראות פניו!”.

ויאמר יעקב אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך כי עודך חי (מו, ל)

יש להבין מדוע עכשיו אפשר לו למות. והנה התרגום תירגם “אם” אמות אני מנוחם כיון שאתה חי. ורש"י פירש בדרך נוספת. אולם יש עוד לפרש כי הנה בהיות הנשמה של האדם למעלה טוב לה אמנם מכריחים אותה לבוא כאן. ומדוע, אלא ביאר המלאך המגיד למרן רבינו יוסף קארו ע"ה, כי כאשר הנשמה שמה מזמן בריאתה, הקב"ה מפרנס אותה אך הכל חינם, כי עדיין אין לה שום זכויות פרטיות, ויש לה בושה מזו ההנהגה. אשר על כן, יורדת הנשמה לכאן ומסגלת מצוות ולומדת תורה ואוספת וצוברת “זכויות פרטיות” ולאחר קצבת ימיו עלי ארץ, עולה ומעופפת למקום רבצה כבראשונה, ונהנות בלא בושה.

נמצא כל זמן אשר האדם כאן בזה העולם בין איש בין אישה, יש עליו “עבודה” ומה היא? לאסוף ולאסוף מכל הבא ליד. וכל רגע ורגע שעדיין הוא “חי”, הרי בידו לעשות ולעשות, כי כאשר אוזל הזמן, כבר לא יוכל לעשות דבר, והכל נעצר, וכמ”ש הכתוב (קהלת ט, י) “כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה”. כי היום לעשותם, ומי שטרם בערב שבת יאכל בשבת. וכאשר מסופר סיפור נפלא ביום פטירתו של הגר”א אשר היה בחג הסוכות, שפתאום בכה ושאלוהו: רבינו למה תבכה (כי הלא באדרא אמר רשב”י שאדם צריך לשמוח ביום שמסתלק וכו’). וע”ע בזוהר ויחי דר”ח. השיבם: “ראו, ציציות אלו (אשר אחזם באצבעותיו), במעט פרוטות אני זוכה לקיים “מצות הא-ל” ועכשיו, זהו, כבר אין, ואי אפשר”.

ונראה שזהו ענין “יום הולדת” אשר צריך האדם לשמוח בו ולאכול מיני מתיקה וכאשר כתוב בספרים, (עיין בן איש חי פרשת ראה, ובברכת יהודה ח”ג עמוד רסט), ומה העניין לשמוח ביום ההולדת. אלא העניין על דרך האמור, כי אם עברה עוד שנה, א”כ ניתן לי עוד “הזדמנות”, ולכן שמח בהגיע תשלום השנה ובאה עוד שמחה עוד “יום” ולכן שמח, ובו ביום מבקש מרבש”ע נותן החיים, “תן לי עוד שנה” ועוד שנה, כדי ש”אספיק” לעשות כל המכסה אשר אני צריך להשיג, ולבל תשיגני בושה לעולם הבא ח”ו ולא אהיה שם “עני”, אלא אבוא מכאן לבא “טעון כל טוב”. ומזה עלינו להבין כי תתחיל מעכשיו, כלומר אפילו אם עד היום בזבזת זמנך, תתחיל עכשיו נתיב חדש, קבלות חדשות לעשות טוב, של גמילות חסדים, תורה, מצוות, תשובה. כי “קצת גם כן טוב ויועיל לך שם כל פירור של טוב”!.

וזהו אשר שמח יעקב אבינו, כי היו לו כמה שנים, שלא עבד את הקב”ה בטוב לפי מדרגתו המופלגת, וזה היה מחמת צער על שיוסף בנו נעלם, ומיני אז נסתלקו הימנו

האורות ורוח הקודש, אבל עתה שראה את יוסף חזרו הכל: רוח הקודש וששון ושמחה, אשר יוכל מעתה שוב לחזור ולנצל הזמן כלומר לעבוד את הקב"ה בטוב ובשלימות.

"וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרַעֲהוֹ רַעֲיָה צֶאן עֲבָדֶיךָ גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲבוֹתֵינוּ". (מז,ג)

יוסף הצדיק קרא לאחיו וביקש מהם, כאשר תבואו אל פרעה תגידו לו: "אנחנו רועי צאן". משום שמלאכה זו תועבה למצרים וממילא ישלח אתכם לגושן, שם תעבדו את ה' כרצונכם. האחים עשו כבקשת יוסף. וכאשר באו לפני פרעה אמרו לו: "עבדיך רועי צאן מנעורינו ועד עתה, ותועבת מצרים כל רועה צאן". "האם אתה רוצה שנתקוטט עם המצרים".

פרעה הבין אותם. "צודקים!" אמר להם. "קחו את ארץ גושן". והנה למחרת אומר פרעה ליוסף שמע, "אולי יש ביניכם אנשי חיל, רועי צאן בשבילי? יש לי הרבה צאן: "ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי". וכאן נשאלת השאלה: הרי תועבת מצרים כל רועי צאן ואיך יש לפרעה צאן? איך?

תירץ רבי שבתי יודלביץ זצ"ל: תועבת מצרים זה בשביל העם. אבל בממשל ובפרלמנט, מאז ומתמיד עשו ככל העולה על רוחם. אכלו בשר שחטו צאן. והיו רועי צאן... ממשלה זה אחרת... בצמרת השלטון עושים מה שרוצים.

וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוֹ אֶל יַעֲקֹב כִּמָּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פְּרַעֲהוֹ יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלוֹשִׁים וּמֵאת שָׁנָה מֵעַט וּרְעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשִּׁיגוּ אֶת יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבוֹתַי בְּיַמֵּי מְגוּרֵיהֶם. (מז ח) (תורת הפרשה)

מסופר על הגאון רבי אריה ליב בעל "שאגת אריה", כי כאשר הוזמן לשמש כמורה הוראה בעיר מיץ שבצרפת, אותה שעה היה בן שבעים בקירוב. וכשבא למקום כהונתו החדש, נודע לו שכמה בעלי בתים חשובים בעיר, אין דעתם נוחה מכך, שנתמנה אצלם רב שהגיע לשנות זקנה ושיבה.

בשבת פרשת "ויגש" עלה הרב לדרוש ברבים את דרשתו הראשונה בבית הכנסת הגדול שבעיר, וכך פתח ואמר: בפרשת השבוע מסופר, שכאשר בא יעקב למצרים, שאל אותו פרעה: "כמה ימי שני חייך?" ועל כך השיב יעקב תשובה ארוכה: "ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה, מעט ורעים היו ימי שני חיי, ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם".

עניין זה מוקשה לכאורה מכמה צדדים: ראשית, מה חשוב לו לפרעה לדעת גילו של יעקב בבואו למצרים? ושנית, מדוע מאריך כל כך יעקב בתשובתו לשאלה זו, ואינו מסתפק בתשובה קצרה ועניינית: "ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה"?

והנה כשמתבוננים היטב בדברי הכתוב, מתיישבות קושיות אלה אחת לאחת. פרעה מלך מצרים ראה בעליל, שבבוא יעקב לארצו פסקו שנות הרעב ואדמת הארץ נברכה בשפע רב עקב גאות מי הנילוס, אולם הוא חשש, שמא אין שפע זה שמור למצרים אלא לזמן קצר, כיון שיעקב היה כבר זקן מופלג. משום כך התעניין פרעה לדעת את גילו המדויק של יעקב אבינו באותו זמן, ובפגישתם הראשונה שאל אותו: "כמה ימי שני חייך?". יעקב ירד לסוף כוונתו של השואל, ולכן השיב לו באריכות: "ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה" --- הגעתי רק לגיל של מאה ושלושים שנה, ובמשפחתנו אין זה גיל מופלג כל

כך, "מעט ורעים היו ימי שני חיי" ... אני נראה זקן מכפי גילי בגלל שנות צער ומרורים שעברו עלי, אך עודני רחוק שנים הרבה משנות חיי אבותיי אברהם ויצחק.

והוא הדין בדידי --- הרעים רבי אריה בקולו העז --- אפשר שבעיני רבים אני נראה זקן ותשוש. אך לאמתו של דבר, קפצה עלי הזקנה בלא עת מחמת ימי עוני ומחסור. אולם מבטחכם אני, שבעזרת השם אכהן בקהילתכם עוד עשרים שנה. ...

דברי ה"שאגת אריה" באותה שבת נתקיימו במלואם, עשרים שנה ישב גאון אדיר זה על כיסא הרבנות במיץ, ובני הקהילה נתכבדו ברבם הדגול עד יומו האחרון.

ויאמר יעקב אל פרעה... מעט ורעים היו ימי שני חיי (מז,ט) (הרב זליג ברנשטיין)

ב"דעת זקנים לבעלי התוספות" הובא מדרש: בשעה שאמר יעקב אבינו לפרעה "מעט ורעים היו ימי שני חיי וגו'", אמר לו הקב"ה: אני מלטתיך מעשיו ומלבן, והחזרתי לך את דינה ואת יוסף, ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים? חייך, שכמניין התיבות שיש מן "ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך" עד "בימי מגורי" כך יחסרו משנותיך, שלא תחיה כחיי יצחק אביך. והן ל"ג תיבות וכמניין זה נחסרו חיי. ע"כ.

מפרש רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: אין לנו כל מושג בתביעה שהייתה על יעקב אבינו ע"ה, אך זאת גילו לנו חז"ל שעל אף כל הצרות הרבות והרעות שסבל כל ימי חיי, מיד כשהתאונן ואמר "מעט ורעים" נתבע באופן כה חמור, וכנגד כל תיבה איבד שנת חיים! ויותר, שכן ומניין ל"ג תיבות מצטרפות גם ח' התיבות שבדברי פרעה "ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייך", והנה, לכאורה, ייפלא מה לתיבות אלה אצל יעקב, ולמה נתבע עליהן? אלא העניין הוא, שמפני מה באמת שאל פרעה "כמה ימי שני חייך", אלא משום שפני יעקב הביעו זקנה מופלגת, וזה גרם לפרעה להתעניין בן כמה הוא. ומעתה מבואר, כי יעקב אבינו נתבע כי לולא היה מרגיש "מעט ורעים" לא הייתה זקנה קופצת עליו, ולכן אף שאלת פרעה עולה למניין.

ואולי זאת עלינו להפנים, כי כל הצרות והייסורים הקב"ה שולח אותם וזאת כדי שנתחזק בעבודת ה'. וגם אם נקבל עלינו ייסורים דווקא אז צריך להתחזק באמונה ותמיד לצפות לישועה כפי שיעיד המעשה הבא אותו סיפר הרב זאיד שליט"א:

בחור בשם אוריאל חלה, ל"ע, במחלה הנוראה בראש. הוא נשלח לטיפול אצל מומחים בצרפת, אך לבסוף התברר שמצבו רע, והרופאים אמרו לנו שאין לנו אלא להמתין למותו. משפחתו לא התייאשה וחיפשה רופא שינסה להציל את בחור הישיבה ומצאו רופא מומחה בארה"ב, פרופסור רייץ, שפיתח לבדו שיטות ניתוח מיוחדות המסוגלות לרפא אותו. הבעיה הייתה שעלות הניתוח 130,000 דולר מלבד הוצאות נוספות של 30,000 דולר עקב כך שהרופא מגיע במיוחד. המשפחה לא יכלה לעמוד בכך ופנתה לגדולי הדור שאמרו שאין ביכולתם להטריח את הציבור בסכום כה גדול. למשפחה לא נותר אלא לראות את אוריאל בדרכו אל מותו.

למחרת התקשרה אלי אחותו של אוריאל, מיכל אבוטבול, המתגוררת ברמת בית שמש, ובישרה כי הניתוח יתקיים! שאלתי בתדהמה: "כיצד?" "אני מוכרת את דירתי וכך נשלם למנתח." "אולי תשאלו תחילה את אחד מגדולי ישראל? הרי את נשואה לאברך ויש לכם שישה ילדים, והיכן תתגוררו?" אך היא השיבה: "מבחינתי העניין סגור."

מיכל אבוטבול פרסמה למכירה את דירתה ברמת בית שמש במחיר מוזל של 130000 דולר כמחיר הניתוח בתנאי שתקבל את הכסף במזומן. מיד קפץ קונה על המציאה והכסף לניתוח בידה! מיד נקבע מועד לניתוח עם הפרופ' רייץ' מארה"ב. במקביל, נשלחו משיבתי תלמידים לגיוס תרומות בסך 30,000 דולר להבאת הפרופ' מארה"ב.

ביום ד' הגיע הרופא ארצה ואני הייתי בדרכי למסירת שיחה לבנות בצפון הארץ. ואז התקשר אלי תלמידי, יהודה, ובפיו שאלה: "נהג המונית הלוקח אותנו לגייס הכספים, מבקש מאתנו להעביר מזוודה לאיזה מלון ורצינו לקבל אישור מהרב." השבתי לו: "איני מוכן שתסתבכו עם מזוודות מפוקפקות!" לאחר כמה דקות מתקשר שוב יהודה: "הנהג ממש מתחנן שניקח החבילה..." אמרתי לו שייפגש עמי אחר השיעור בצפון. לאחר השיעור ראיתי את תלמידי יהודה ואת נהג המונית, גבי, ממתינים לי בחוץ. גבי הנהג פתח מזוודה קטנה שהיו בה סכינים ופנסים קטנים ומוזרים. וכך סיפר: "הבוקר לקחתי משדה התעופה אדם מכובד. כשיצא מהמונית שכח את המזוודה הקטנה ולקח עמו רק את המזוודה הגדולה. שמחתי על המציאה ופתחתי את המזוודה בתקווה למצוא את הדולרים... אך לאכזבתי אין בה אפילו דולר אחד, לכן רציני שתלמידך יחזירו המזוודה לאותו נוסע עשיר." הבטתי בפרטי הנוסע ונדהמתי. הייתה זו מזוודתו של... פרופ' רייץ'.

נסעתי מיד עם גבי הנהג לבית המלון, דיברנו עם הפרופ' דרך הטלפון בקבלה וכשהזכרנו את המזוודה הוא ירד מיד ללובי לפוגשנו. פרופ' רייץ' סיפר בהתרגשות שבמזוודה זו נמצאים כל כלי הניתוח של אוריאל שעלותם מגיעה ל...4,000,000 דולר!!! ולא זו בלבד, אלא שאין אפשרות להשיגם כי הוא תכנן והמציא אותם במשך חודשים במעבדותיו... פניתי לפרופ' ואמרתי לו: "התבונן, אתה הולך לנתח את תלמידי, אוריאל, והיכן נמצאה מזוודתך? במונית שבה נסעו תלמידיי כדי לאסוף כסף בשבילך! הם אלה שיצרו עמי קשר למצוא אותך והמזוודה שלך חזרה אליך על ידינו הדואגים לאוריאל. האין זו השגחה מופלאה? "היודע אתה, שבשביל לשלם לך, אחותו של אוריאל מכרה את ביתה ואין לה ולילדיה היכן להתגורר???" פרופ' רייץ' שתק למשך כמה דקות ואז פתח שפתיו ואמר: "אינני לוקח כסף עבור ניתוחו של אוריאל!"

לא האמנתי שהוא יוותר על 130,000 דולר... באותו שבוע נותח אוריאל ע"י פרופ' רייץ'. כל בני המשפחה ובני הישיבה התפללו ללא הדף ובקעו רקיעים. למחרת התבשרו שהניתוח הצליח! אוריאל הבריא לחלוטין! הייתה רק בעיה קטנה אחת: מיכל ומשפחתה היו צריכים לחפש דירה נאותה לקניה.

מיכל ישבה עם בעלה ואמרה: "אם אנחנו כבר מחפשים דירה חדשה, אולי נחפש בירושלים? זה חלום חיי... בעלה השיב לה, שאולי אין לה מושג אך סכום של 130,000 דולר ניתן לקנות אולי מחסן בירושלים..."

הם פנו למתווך שצחק עליהם והשיב להם שבסכום כזה יקנו רק חלב ולחם בירושלים. מיכל חיפשה דירה בקרית משה שם חלמה להיות כל חייה. כשיצאה מיכל אבוטבול מהמתווך ראתה לפתע מודעה על מכירת דירה בבניין ממול: דירה גדולה ומטופחת עם 5 חדרים. מיכל עלתה אל הדירה ודפקה בדלתה. בעל הבית פתח את הדלת והחל לספר בשבח הדירה, כיווני אוויר וכו', ושאל אותה כמה היא מציעה לשלם? מיכל השיבה שיש לה רק 130,000 דולר בלבד. בעל הבית כעס ואמר: "חשבתי שאת לקוחה רצינית..." מיכל ניסתה להסביר: "תבין, הייתה לי דירה ברמת בית שמש ומכרתי בשביל לכסות הוצאות

ניתוח לאחי. בסוף בנס חזר אלינו הכסף ואני רוצה למצוא דירה בירושלים. נבהל המוכר ואמר: "ניתוח לאחיד? האם במקרה קוראים לך גב' אבוטבול?". "כן... ענתה בשקט. "אני הוא הנהג גבי שאצלי הייתה מזוודת פרופ' רייץ'. וואו, אני לא מאמין שאחותו המיוחדת של אוריאל נמצאת אצלי ועוד רוצה לקנות את דירתי..."

גבי התקשר לרב זאייד וסיפר לו שהוא הולך למכור את ביתו לגב' אבוטבול במחיר מצחיק עקב ההיכרות עמה והסיפור שלה. למחרת הם נסעו לרבי דוד אבוטבול שליט"א שבנהריה, שלאחר ששמע את הסיפור אמר שבזכות זה יזכו גבי ואשתו לאריכות ימים.

רבי דוד אבוטבול אמר שזהו אחד מסיפורי ההשגחה הפרטית הגדולים שנתקל בו בעשור האחרון, כי גם בתוך ה"בלאגן" שיש לנו לפעמים בחיים, עלינו לדעת ולזכור שהקב"ה הוא המנהל את כל זה ודואג לכל פרט ופרט שיגיע לכל אדם ולכל מקום ברגע הכי טוב והמושלם בשבילו, ודווקא מהרגעים הקשים והמצערים הקב"ה מביא את הישועה הגדולה שאליה היה האדם זקוק כל כך!".

מעט ורעים (מז ט) (עלינו לשבח, בראשית. הרב יצחק זילברשטיין שליט"א)

דורנו, דור של ייסורים הוא. משפחות רבות סובלות בסבל רב ובייסורי איוב של ממש, עד שעלול לקרות מצב שנפשו של אדם קצה בייסורים.

משפט אחד שהביא הגרמ"מ שולזינגר בספרו "פניני רבינו יחזקאל" על הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, עשוי לעודד את המתייסרים והכואבים. "בבריסק היו אומרים, בשם הגר"א, שאלמלא הייסורים לא היה אפשר כלל וכלל לזכות בדין של ראש השנה..."

נוסיף כאן מה שכותב החפץ חיים בספרו "שם עולם". "ושמעתי מזקן איש אמונים, ששמע בעצמו מהרה"ג ר' יעקב משה ז"ל, שאמר בשם זקנו הגר"א ז"ל, שאלמלא הייסורים לא מצאנו ידינו ורגלינו בזה העולם".

החפץ חיים מסביר שבשעה שהאדם נפטר, והנשמה עולה למעלה, מתראה לפניו כמין כף מאזניים, שהוא כדי להניח על המשקל את כל המעשים שעשה בעולם הזה, הזכויות והחובות.

והנה שומע האדם שבת-קול יוצאת ומכריזה שיתקבצו כל זכויותיו שעשה במשך ימי חייו, והקול נשמע בכל העולמות, ותיכף נקבצו כל המליצים שנבראו מהמצות, ועומדים כולם לצד ימין של הכף.

ואחר כך, ממשיך החפץ חיים, יוצאת בת-קול ומכריזה שיתקבצו כל עוונותיו שעשה בכל ימי חייו, והנה מתקבצים המונים-המונים לבושים שחורים ומתעטפים שחורים, ונתרבו מאוד מאוד, ועוד מעט והכף-חוב מכריע, מצד ריבויים, וגם מחמת שמלאכי הזכויות אין כוחם יפה כ"כ, שהרי המצות לא נעשו בכוונה הראויה, משא"כ העוונות שעשה בתשוקה ובחפץ.

כאשר רואה האדם מה שעומד להתרחש, מתמרמר מאוד, וחושב בנפשו: מה יהיה סופי? הרי בוודאי עוד מעט יכריזו עלי שאני רשע וייגזר דיני לגיהנום!

ובתוך כך יוצאת בת-קול נוספת המכריזה ואומרת 'איה הייסורים שהיו לו בעודו בזה העולם'. מיד נקבצים ובאים כל הייסורים שהיו לו בימי חייו, והם רצים כולם לצד הימין, ועל ידי כך מתאזנת כף המאזניים בשיעור ניכר, כי ע"י הייסורים נתכפרו לו הרבה מעוונותיו, והוא נשאר בחזקת צדיק, והוא שמח ומודה לה' על כל מה שעבר עליו. עד כאן שמעתי. כותב החפץ חיים.

הדברים הללו צריכים לעודד אותנו במאוד, וגם כאשר אפפנו חבלי מוות ומצרי שאול מצאנו, נוכל למצוא בהם נוחם, למען דעת כל עמי הארץ מעלת הייסורים.

צום עשרה בטבת

צום 'עשרה בטבת':

א. זכריה: 'כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים'. ופירשו חז"ל: צום הרביעי זה צום י"ז בתמוז, (חודש תמוז הוא הרביעי לחודש ניסן). צום החמישי, זה צום תשעה באב, (חודש אב הוא החמישי לחודש ניסן). צום השביעי, זה צום גדליה, (חל בג' בתשרי). וצום העשירי, זה צום 'עשרה בטבת'.

וכל ישראל מתענים בימים אלו בגלל הצרות שאירעו בהם, כדי לעורר ולפתוח הלבבות לתשובה, ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ולמעשה אבותינו שהיו כמעשינו עתה עד שגרמו להם ולנו אותם הצרות, שבזיכרון דברים אלו נשוב להיטיב מעשינו, כמו שנאמר: 'התוודו את עוונם ואת עוון אבותם'.

ב. חמישה דברים אירעו ביום י"ז בתמוז: נשתברו הלוחות, בטל התמיד, הובקעה העיר בתקופת חורבן הבית השני, שרף אפוסטומוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל. וחמישה דברים ארעו בט' באב: נגזר על אבותינו במדבר שלא יכנסו לארץ, וחרב 'בית ראשון' וחרב 'בית שני', ונלכדה העיר "ביתר" שהיו רבבות מישראל, ונהרגו כולם, והייתה צרה גדולה כחורבן בית המקדש. ובו ביום חרש טורנוסרופוס את ההיכל וסביבו, ככתוב: 'ציון שדה תחרש'. ובג' בתשרי נרצח גדליה בן אחיקם וכבתה גחלת ישראל שארית הפליטה. וב'עשרה בטבת' סמך נבוכדנצר הרשע על ירושלים - והביאה במצור.

ג. כולם חייבים להתענות בארבעה צומות הללו. אסור לפרוץ גדר, ואין הדבר תלוי ברצון הקהל.

ד. חיוב התענית הוא מזמן 'עלות השחר' עד צאת הכוכבים. ואין מפסיקים בהם מהערב, (חוץ מתשעה באב שצריך להפסיק בו מבעוד יום).

ה'. הישן על מיטתו 'שנת קבע' בליל התענית, וקם משנתו באמצע הלילה, אסור לו לאכול ולשתות, אפילו קודם 'עמוד השחר'. אך, אם התנה קודם שהלך לישון שבדעתו לקום קודם 'עמוד השחר' ולאכול, מותר לו לאכול עד 'עמוד השחר'.

ו. הצומות הללו (חוץ מ'תשעה באב') מותרים ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשיש.

ז. אין לשטוף הפה בבוקר כשמתעורר משנתו בתעניות צבור. ובמקום צורך יש להתיר כשאינו נותן בפיו יותר משיעור רביעית בבת אחת, ויודע בעצמו שיוכל להיזהר שלא יבלע מהמים. וכן מותר לצחצח שיניו במשחת שינים בתעניות צבור על הדרך הנ"ל, למי שקשה לו בלי לצחצח את שיניו. (בתשעה באב יש להשתדל להחמיר בזה).

ח. שכח ובירך ביום התענית על דבר מאכל, או משקה, יטעם ממנו כדי שגרונו ייחנה. שאם לא יטעם יעבור על 'איסור ברכה לבטלה' (לדעת הגאונים הרמב"ם והשולחן ערוך איסור מהתורה, ואילו טעימה בצומות אלה היא מדרבנן). וימשיך בתענית ויאמר 'עננו', שטעימה מועטת מאוד אין עליה תורת אכילה.

ט. צום י"ז בתמוז, תשעה באב וגדליה שחלו בשבת, נדחים ליום ראשון. ו'עשרה בטבת' לא יחול בשבת.

י. השנה צום 'עשרה בטבת' חל ביום שישי, ומתענים בו עד 'צאת הכוכבים'.

יא. בשבת קודם תענית י"ז בתמוז ו'עשרה בטבת', שליח הצבור מכריז על הצום, (אבל על שאר תעניות לא נהגו להכריז מפני שהם ידועים ומפורסמים).

יב. קטן שלא מלאו לו שלש עשרה שנה ויום אחד, וקטנה שלא מלאו לה י"ב שנה, פטורים מתעניות י"ז בתמוז, 'תשעה באב', 'צום גדליה', 'עשרה בטבת', ו'תענית אסתר'. ואפילו "תענית שעות" אין להם להתענות, אף שיש להם דעת להתאבל על החורבן.

יג. המתענה תענית צבור צריך לומר 'עננו', בשחרית ובמנחה, באמצע 'שומע תפילה'. והש"צ - ב'חזרה', אומר 'עננו' ברכה בפני עצמה, בין 'גואל' ל'רופא', כשיש שישה מתענים.

יד. בשחרית ומנחה, כשיש לפחות שישה מתענים, מוציאים ספר תורה ועולים בו שלושה שמתענים, בפרשת 'ויחל'. ואפילו אם יום התענית חל בימים שני וחמישי, אין קוראים בפרשת השבוע, אלא קוראים: 'ויחל'.

תודעת זיכרון של אלפי שנים (שיחת השבוע 1460)

אין לנו שום רקע לתמונות שאנו רואים, ואיננו יודעים באיזה פאזל א-לוקי ענק הן משתלבות. לכן אנו משפילים את ראשו בהכנעה.

בשבוע הבא יחול עשרה בטבת, יום המציין את ראשית המצור שצר מלך בבל על ירושלים, בימי בית המקדש הראשון. אחר-כך נחרב בית המקדש ועם ישראל הלך לגלות בבל. משם שב, כעבור שבעים שנה, והקים את בית המקדש השני, שהתקיים יותר מארבע-מאות שנה. ואף-על-פי-כן אנחנו זוכרים ומציינים מדי שנה בשנה, בצום ובתענית, את היום המר שבו החל התהליך שגרם לחורבן.

אפשר ללמוד מזה משהו על הזיכרון ההיסטורי של העם היהודי. האווירה הציבורית הכללית היא של 'כאן ועכשיו'. אפילו טיפוח תודעת השואה כבר נתקל בקשיים. יש הרואים בה זיכרונות עבר מעיקים ובלתי-רלוונטיים. אולם היהדות מטפחת תודעה עמוקה של יותר מאלפיים וחמש-מאות שנים, תודעה המונחלת מדור לדור, ואינה פוסחת על שום פרט.

למעלה מבינתנו

עשרה בטבת הוא גם יום זיכרון לשואה הנוראה. זה יום הקדיש הכללי, לעילוי נשמתם של הקדושים שאפילו את יום עלייתם בסערה השמימה איננו יודעים. כך נקשרת התחלת המצור על ירושלים עם השואה האיומה שאירעה אך לפני כשבעים שנה.

האירועים הקשים האלה הם למעלה מבינת אנוש, וכל ניסיון להבין אותם בהיגיון נועד מראש לכישלון, בשל חוסר היכולת שלנו לראות את התמונה השלמה. הרבי מליובאוויטש מביא לכך משל מאדם שאין לו שום מושג ברפואה הנקלע לחדר ניתוח. הוא רואה אנשים רעולי פנים, סכינים בידיהם, והם חותכים בגופו של אדם. בהעדר רקע מתאים למחזה שלפניו, האיש בטוח שהוא עד לרצח אכזרי. אולם כאשר יראה את התמונה כולה, יבין שהאנשים האלה הם רופאים, הנאבקים במסירות נפש כדי להציל את חייו של אדם. כך יכולה תפיסתו של האדם להתהפך מן הקצה אל הקצה, אף שהתמונה עצמה לא השתנתה. דוגמה זו ממחישה את חוסר יכולתנו להבין את מחשבותיו של הבורא ולרדת לסוד דרכי הנהגת העולם. אין לנו שום רקע לתמונות שאנו רואים, ואיננו יודעים באיזה פאזל א-לוקי ענק הן משתלבות. לכן אנו משפילים את ראשנו בהכנעה ומקבלים את גזרת הבורא באמירה "צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו".

יש תכלית

השואה האיומה, שפקדה את עמנו, מביאה עד כדי קיצוניות את אי-היכולת להבין את הנהגת הבורא. לכן היא נשארת כזעקה גדולה, שבאה דווקא מתוך אמונה גדולה ומתוך ציפייה לראות בקרוב את נפלאות הגאולה, שתיוולד אחרי חבלי המשיח האלה.

מאמינים אנו באמונה שלמה כי יש תכלית לסבל הנורא. בבוא הגאולה יתברר שדווקא צרות הגלות וייסוריה הצמיחו את הטוב הנפלא והנאצל של ימות המשיח. כיום הדבר נשגב מבינתנו, ועם זה בטוחים אנו כי אורה של הגאולה יהיה בו משום מתן פיצוי גדול כל-כך, לכל יחיד שסבל ולעם ישראל כולו, עד שתתקיים הנבואה: "אודך ה' כי אנפת בי" – עם ישראל יודה לקב"ה על שכעס עלינו וייסר אותנו. זו אמונתנו, זו נחמתנו וזו ציפייתנו הגדולה.

מדוע צום עשרה בטבת דוחה את השבת? (דרשו ד' ועוזו, גיליון 2)

צום עשרה בטבת, כשחל בשבת (דבר שאינו קורא לעולם), מתענים בו אף בשבת כביום הכיפורים. מה הטעם לכך שחמור צום זה אף יותר מצום תשעה באב שאינו דוחה את השבת?

מקור לדין זה מצאנו בבית יוסף בשם האבודרהם וטעמו שכתוב בעשרה בטבת "בעצם היום הזה" כביום כיפור. ותמה עליו הבית יוסף 'ולא ידעתי מנין לו זה?.

כדי לדעת טעם הדבר יש לנו ללכת בשבילי ההיסטוריה אל קורות הימים ההם...

כשהתקרב נבוכדנצר להילחם על ירושלים, נעצר על אם הדרך, ובליבו פחד ואימה, האם יצליח לכבוש ולהחריב את ירושלים? זכר הוא את אשר ארע לסנחריב מלך אשור שהובס וגורש בחרפה כשרצה לכבוש את ירושלים. גאותו ורום לבבו של המלך ששלט בכל מדינות תבל, נעצרה על אם הדרך לירושלים, ידוע ידע הוא כי העיר ירושלים כוח עליון

חופף עליה והיא עיר קדושה לא-לוקים, והוא בשחצנותו לא ייתן ליושבי העיר הזאת להפילו ולהביסו.

החליט נבוכדנצר לעשות אותות ומופתים לראות היכול לכובשה אם לא, וכמאמר הנביא (יחזקאל כא, כז) "קלקל בחיצים שאל בתרפים" ומתאר המדרש בתהילים: היו אומרים ביום פלוני אנו כובשים אותם, נטלו חיצים ועושים בהם אותות, ואז ירו את החיצים לצפון והיו הולכים החיצים לדרום, היו זורקים למזרח והולכים החיצים לדרום, וכן לד' רוחות השמים, וכל סימן שנתנו הצליחו, אמרו בא ונעלה על ירושלים.

הגיע נבוכדנצר לשערי ירושלים, ועדיין פחד ורעד בליבו, היצליח לכבוש את העיר הקדושה? אלא שאז בהגיע יום השבת, שמע הוא וחילותיו כי היהודים אשר בירושלים מחללים את השבת, או אז סמך ליבו ועלה על ירושלים לצורה ולכובשה, וזה מה שנאמר במסכת שבת (ק"ט, ב) "לא חרבה ירושלים אלא על שחיללו בה את השבת".

על דברים אלו המתארים את סיבת העזתו של נבוכדנצר לצור על ירושלים ולכובשה, נסמך החתם סופר כדי לבאר דברי האבודרהם האמורים למעלה. תמצית דבריו, אחרי התיאור במסכת שבת על "שלא חרבה ירושלים אלא על שחיללו בה את השבת", מן הראוי שיום תענית של עשרה בטבת ידחה את השבת.

כי כבד הרעב מאוד (מז, יג) (הרב ראובן שמעוני)

סח מו"ר הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א: הגעתי פעם לבית החולים, והבחנתי בחולה שמתייסר רבות בשל המתנה לטיפול. האחיות ניגשו אליו חליפות, התנצלו על ההמתנה הממושכת, והסבירו כי משום-מה חלה היום תקלה מסוימת במכונה בה הטיפול אמור להתבצע. כשהאיש התחנן לטעום דבר מה (משום שלא אכל ושתה מאמש), הורו לו שבשום אופן לא יטעם מאומה, משום שהטיפול יכול להיעשות רק על קיבה ריקה לגמרי.

נכמרו רחמי בראותי את האיש סובל כל כך. ניגשתי אליו והתחלתי לשוחח עמו. "אל תרחם עלי", לחש האיש בצער, "אני יודע היטב מדוע הענישו אותי משמים. בעבר הייתי יהודי שומר תורה ומצוות. בעוונותיי הפכתי להיות 'שנה ופירש'. פעמים רבות ביטלתי תעניות, על אף שידעתי שאני מחויב בהם, ועתה, כשאני חפץ כל כך לאכול ולשתות, איני יכול להכניס לפי מאומה. השיבו לי צום רפואי תחת צום של מצווה שלא קיימתי".

הייתי מופתע ומרוגש מאוד לשמע הדברים. "יודע אתה איזה יום חל היום?" שאלתי אותו, "ובכן, היום חל - - - צום עשרה בטבת!". האיש התרגש ופרץ בבכי. התברר כי ההשגחה טובבה שלא יכניס לפיו מאומה ביום התענית.

ומה השאלה שהתעוררה כעת? - הנה לאחר ששמע האיש את הדברים, ועבר את הטיפול, בא ושאל: אני מתכוון עתה לגשת אל בית הכנסת ולהתפלל מנחה, האם אוכל לומר 'עננו' בברכת שומע תפילה על אף שבתחילת היום לא הייתה לי כלל כוונה להתענות, (ואדרבה, אף אילו היה יודע אז שמדובר בצום, היה אוכל ושותה)?...

השיב מו"ר שליט"א: שנינו בשולחן ערוך: "מתענה אדם תענית שעות, והוא שלא יאכל כל היום. כיצד, הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו, ולא אכל עד חצות או עד ט' שעות, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום, הרי זה מתענה (תענית יחיד) אותם שעות, ומתפלל בהם 'עננו', שהרי קיבל עליו התענית קודם שעות התענית". ונראה שהוא

הדין בתענית ציבור, שאם לא אכל בתחילת היום, ולאחר מכן נמלך והחליט להתענות, הרי זה מתענה ואומר בתפילתו עננו. ולכן גם במקרה דנן, שהאיש שלא אכל כלום מחמת ההמתנה לטיפול, יכול לומר עננו, למרות שבתחילת היום לא חשב כלל להתענות, (ומסתבר שכך הוא הדין גם כשהייתה לו כעין 'כוונה הופכית', שאילו היה יודע בכל זאת לא היה מתענה, שמכל מקום הוא לא טעם כלום, ויכול להמשיך את היום בתענית ולומר עננו).

חידון פרשת ויגש

הצג תשובות

1. באיזה הקשר מוזכר בפרשה זו המספר 5? (3 תשובות)
2. בפרשה זו יוסף שולח 10 אתונות ליעקב (מה כג). על מי עוד מסופר בתורה שהוא נתן מתנה של אתונות? (2 תשובות), על מי כתוב בתורה שהוא רכב על אתון?
3. מי נקרא בפרשתנו בחזרה כפולה על שמו? למי עוד קראו בתנ"ך בחזרה כפולה על שמו? (3 תשובות)
4. היכן בפרשתנו משהו עונה במילה "הנני"? מי עוד עונה "הנני" בספר בראשית? (7 תשובות)
5. מיהן שתי הבנות ממשפחתו של יעקב שהתורה מציינת בפירוש שירדו מצרימה?
6. מי אביהם של הבנים בעלי השמות המפורזים "מופים" ו"חופים"?
7. היכן בפרשתנו הסכום אינו מתאים למספרים?
8. איזה איבר מהגוף מוזכר בפרשה זו 4 פעמים?

תשובות לחידון ויגש

1. באיזה הקשר מוזכר בפרשה זו המספר 5? (3 תשובות)
- יוסף מבשר לאחיו שעדיין נותרו 5 שנות רעב (בראשית מה ו). יוסף נותן לבנימין 5 חליפות שמלות (בראשית מה כב). יוסף מביא חמישה מאחיו לפגוש את פרעה (בראשית מז ב).
2. בפרשה זו יוסף שולח 10 אתונות ליעקב (מה כג). על מי עוד מסופר בתורה שהוא נתן מתנה של אתונות? (2 תשובות), על מי כתוב בתורה שהוא רכב על אתון?
- בבראשית יב טז, פרעה נותן לאברהם מתנות רבות, וביניהן אתונות. בבראשית לב טז, במנחה שיעקב שולח לעשיו היו גם 20 אתונות. במדבר כב כב, מסופר על בלעם שרכב על אתונו בדרכו לקלל את עם ישראל.

3. מי נקרא בפרשתנו בחזרה כפולה על שמו? למי עוד קראו בתנ"ך בחזרה כפולה על שמו? (3 תשובות)

כשיעקב יוצא לדרכו מצרימה ה' קורא לו "יעקב יעקב" (בראשית מו ב). בבראשית כב יא, המלאך שעוצר את אברהם מלשחוט את בנו יצחק קורא לו פעמיים בשמו. בשמות ג ד, אלוקים קורא למשה מתוך הסנה הבוער "משה משה".

4. היכן בפרשתנו מישהו עונה במילה "הנני"? מי עוד עונה "הנני" בספר בראשית? (7 תשובות)

כשה' קורא ליעקב בדרכו מצרימה הוא עונה "הנני" (בראשית מו ב). בפרשת וירא אברהם משיב "הנני" שלוש פעמים – כשה' קורא לו לעקוד את בנו, כשהוא עונה לבנו יצחק בדרכם אל העקידה, וכשהוא עונה למלאך שקורא לו לעצור את העקידה (בראשית כב א, ז, יא). בארבעה מקרים נוספים בבראשית מישהו עונה "הנני": כשעשיו נענה לקריאתו של יצחק שמבקש ממנו להכין לו סעודה לפני שהוא מברך אותו (בראשית כז א); כשיעקב ניגש אל אביו לקבל את הברכה, יצחק עונה הנני (בראשית כז יח); כשיעקב מספר על חלומו שבו פנה אליו המלאך, הוא ענה לו "הנני" (בראשית לא יא); כשיעקב קורא ליוסף ללכת לבדוק מה עם אחיו, יוסף עונה "הנני" (בראשית לז יג).

5. מיהן שתי הבנות ממשפחתו של יעקב שהתורה מציינת בפירוש שירדו מצרימה?

דינה וסרח בת אשר הן הבנות היחידות שהתורה מציינת בפירוש שירדו מצרימה (בראשית מו טו, יז).

6. מי אביהם של הבנים בעלי השמות המחורזים "מופים" ו"חופים"?

שנים מבניו של בנימין נקראים מופים וחופים (בראשית מו כא).

7. היכן בפרשתנו הסכום אינו מתאים למספרים?

התורה מספרת ש-66 מצאצאיו של יעקב ירדו מצרימה (בראשית מו כו), ואחר כך מוסיפה ששלושה נוספים כבר היו במצרים – יוסף ושני בניו. ובכל זאת, אחר כך היא כותבת שסך כל בניו של יעקב היה 70 נפש (בראשית מו כז) [ההסבר המפורסם ביותר לכך הוא שיוכבד נולדה בין החומות, כפי שמובא ברש"י].

8. איזה איבר מהגוף מוזכר בפרשה זו 4 פעמים?

הצוואר מוזכר בפרשתנו ארבע פעמים: יוסף בוכה על צווארו של בנימין, בנימין בוכה על צווארו של יוסף (בראשית מה יד), יוסף נופל על צוואר יעקב, ואז בוכה על צווארו (בראשית מו כט).

חידון א'-ב' לפרשת ויגש

אמילת כבוד לצפנת פענח שהשתמש בה יהודה [ההפך מ-
עבד ?]

באיך נקראים הצאן בלשון המקרא ? [בדברי פרעה]

ג באיזו ארץ רוצה יוסף להושיב את משפחתו ?

ד במה הזהיר יוסף אחיו שלא יתעסקו בו בדרכם? * 'ב' _____

המה השאלה הראשונה ששאל יוסף את אחיו בְּהַתְּוֹדָעוֹ אל אחיו
?

ז בנו האחרון של יהודה ?

ח כמה שני נותרו עוד לרעב, כשאחי יוסף הגיעו למצרים ?

טמה חושב יעקב שקרה ליוסף? [בלשון המקרא?]

י מה יהודה מבקש מצפנת פענח שבנימין יעשה במקומו?

כ כמו מי השווה יהודה את צפנת פענח , כשאיים להרגו? *

ל אחד מדברי המזון ששלח יוסף עם אחיו צדה לדרך ולאביהם
? *

מ על מה בכה בנימין 43? *

נ איך הגדיר יהודה את הקרבה של יעקב ובנימין?

ס בנו הראשון של זבלון?

ע מה הקשר של יהודה עם בנימין, שבגללו הוא מפציר בפני צפנת
פענח ?

פ אחד מתפקידיו של יוסף, רמז עליה במילים "וישימני לאב
לפרעה *?"

צ על איפה בכה יוסף על? "על" _____

ק בנו השני של לוי ?

ר מי היא "אשתי" של יעקב? "כי שני ילדים ילדה לי אשתי"

ש מה חזר אל יעקב אבינו כשסיפרו לו שיוסף חי?

ת מה מזהיר יוסף את אביו שיקרה אם הוא לא ירד למצרים? *פן

- תשובות: לחידון א' ב' פרשת ויגש

- א- אדני ,
- ב- ב- בעירכם
- ג- ג- ג- גשן
- ד- ד- ד- דבר הלכה
- ה- ה- ה- העוד אבי חי
- ו- ו- ו-
- ז- ז- ז- זרח ,
- ח- ח- ח- חמש ,
- ט- ט- ט'- טרף יטרופ
- י- י- י- יעל עם אחיו
- יא- יא- כ- כפרעה
- יב- ל- ליפתן ,
- יג- מ- משכן
- שילה ,
- יד- נ- נפשו קשור בנפשו
- טו- ס- סרד ,
- טז- ע- ערב ,
- יז- פ- פטרון ,
- יח-
- צ- צוארי בנימין ,
- יט- ק- קהת ,
- כ- ר- רחל ,
- כא- ש-שכינה
- כב- ת- תורש